

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

IV. évfolyam 12. szám, 2009. december

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Mikolai betlehemezők (Német Pétér Mikola az ipolynagyfalui templom előtt)

Tartalom:

- 3. o.: Karácsonyi álmom;** (Ketykó István verse)
- 4. o.: Karácsony éjjel;** (Pongrácz Ágnes verse)
- 6. o.: Hétfő;** (Végh Tamás verse)
- 8.-9. o.: Mokrány úr utazása;** (Kő- Szabó Imre írása)
- 10.-11. o.: Karácsonyi lapok;** (Maglódi Imre verse)
- 12.-15. o.: Ássad Palkó, kapáld Vince!;** (Kovács T. István írása)
- 16. o.: Pléhkoszorú;** (Móritz Mátyás verse)
- 18. o.: Papírkorona;** (Csepcsányi Éva verse)
- 20.-31. o.: Hont történetéből; Húgyag története;** (Végh József képes helytörténeti írásai)
- 32.-33. o.: Panasz helyett; Bűnbánat;** (Csáky Károly versei)
- 34.-59. o.: Mongólia – mely elvarázsol;** (Balog István képes útinaplója)
- 60. o.: Mû vers;** (Csapó Lajos verse)
- 62. o.: A fagy markában;** (Szajbely Zsolt írása)
- 64. o.: Csendélet gázorával;** (Székács László verse)
- 66.-79. o.: Kemence község szakrális emlékei;** (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
- 80. o.: Köszönöm Istenem;** (Lestyán Ferencné verse)
- 82. o.: Hepinyújír;** (Makkai László újévköszöntő verse)
- 84. o.: Évszakok;** (Hörömpő Gergely verse)
- 86.-89. o.: Beszámoló;**
- 90.-91. o.: Könyvbemutató;**
- 92. o.: Pályázat;**
- 93. o.: Impresszum;**

E havi számunkat a december 20.-án lezajlott szlovákiai és magyarországi betlehemes játékokon (az általam) készített fotókkal díszítettük. A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Karácsonyi álom

*Karácsony éjjelén nem hallottam
az éjjeli misére hívó
harang hangját -
álomban anyám terített asztala várt ...
Emlékszem, hogyan szorította kezem,
erőtlen ölelése szinte fáj -
fonnyadt karjain
karácsonyi dalt dúdoltak az erek,
szemében együtt láttam a fényt
s a Gyermeket, aki megszületett ...
Szavaimmal törött vércseszárnyát gyógyítottam ,
majd felröppent s égis ívelt boldogan,
én csak álltam, csodáltam őt, mint a gyerekek:
fénylő szemekkel, kócosan ...*

Romhány , 1977. december 25.

PONGRÁCZ ÁGNES

Karácsony éjjel

Csodára vártam,
és nem tudtam, hogy a csoda bennem lakik.
Szeretetről szóltam,
és nem érintettem meg a lélek húrjait.

Karácsony éjjel felnézek az égre,
álmosan pislognak a csillagok.
Karácsony éjjel Jézusra nézek,
de rám a világ ragyog.

Itt vagyok.
Veled
és Jézussal a fényben.
Hiszek az áldásban,
az örök üdvösségben,
és abban, hogy megsimítják
lecsorgó könnyeink
az angyalok.

Az angyalok ébresztik a pásztorokat (Ipolyság)

VÉGH TAMÁS

Hétfő

Nehéz vasba öltözik a reggel.
Dér dereng az elhullatott idomokon,
Félbehagyott mozdulatok ütnek át
Az elengedett anyagokon.
Munkába áll az ember, keze végigsimít
Sokszor markolt szerszámokon.
Ahogyan tegnap, ma ugyanúgy meg lehet
Teremtve az állandóság isteni rendje.

Mária és József szállást keres (Ipolyság)

KŐ-SZABÓ IMRE

Mokrány úr utazása

Mokrány Pál ezen a reggelen korán kelt. Az asszony még aludt, mondta is neki tegnap, hogy ma elutazik. Szeretett volna kimozdulni ebből a ketrecből. Úgy érezte, hogy hetvenhárom évesen ez a kertes ház mégis csak egy szűk terület. Borzalmas, amikor az ember már nem kell senkinek és érzi, nem jó semmire. Ő a bányából ment nyugdíjba már vagy húsz éve. Akkor még reggel csörgött az óra, menni kellett a siktára, de hol van az már? Az óra is csak ketyeg, de csörögni már ő sem tud. A lakás, a kert az egy terület, nem is nagy, már vagy ezerszer körbe járta. Ismeri minden szegletét az év négy évszaka szerint. Már ez is unalmas. Mokrány Pál arra gondolt sokszor, mikor lesz ennek egyszer vége? Igaz az a mondás, hogy egy idő után az ember már várja, hogy mindennek legyen vége! Néha még talán az izgalomba tudja hozni, hogy az asszony elküldi a boltba. Elindul egy szatyorról, kezében cetli, amire felírta, mi kell. Megvásárolja, ez egy fél óra, aztán bemegy a parkban lévő borozóba, megiszik egy fröccsöt. De sokszor ilyenkor a délelőtti órákban egy-két ember lödörög csak ott. Azokkal szót vált, de ők sem tudnak már újat mondani. Talán az időjárásról szóló változást, de ezt ő maga is tudja. Felesleges szóbeszéd az egész. Valami más kellene, egy kis mozgás, utazás, de az ember ebben is nehezen mozdul. Mokrány Pál, aki a bányában csak szaki volt mindenkinek, elhatározta, hogy elutazik. Világot akar látni, ezért Pestre megy el. Úr akar lenni, nem bányász. Kit érdekel ez ma már? Szépen felöltözik, fehér inget vesz fel, azt a sűrű öltönyét, amely akkor volt rajta utoljára, amikor a bányából búcsúztatták. Fekete félcipőt hozza. Így is lett. Szépen megborotválkozott, még egy kis illatósító kölnivel is bekente az arcát. Ne mondják azok a fránya pestiek, hogy olyan falusi szaga van. Sokat nem akart költeni. Az utazás az nem kerül pénzbe, mert ő már csak felmutatja a kalauznak a személyi igazolványát és mehet is. Neki még a régi van, az a barna színű. Ez még érvényes! A rendőrségen egyszer azt írták bele, érvényességi ideje: Határozatlan idő! Ez a Horn-féle szabadjegy. A régi kiváltságokból mára csak ez maradt meg. A szomszédja egyszer mondta, hogy ez érvényes villamosra, buszra is, tehát erre nem kell költenie. Csomagolt magának két szelet kenyeret egy kis felvágottal, tett mellé egy műanyag flakonba teát, ha szomjas lenne, majd iszik belőle. Titkon arra gondolt, ha majd meglát egy borozófélét, a pesti fröccsöt is megkóstolja. Az elemózsiát beletette a bőrtáskájába. Ez a táská már hosszú éveken keresztül kísérte. Szögletes volt, inkább egy cipődobozra hasonlított. Felül, középen nyílt, tulajdonképpen olyan volt, mint egy orvosi táská. Ki mondja meg, hogy esetleg nem az? Elégé viseltes volt, ezt hordta a bányába, ebben vitte a kaját. Ott volt mindig vele, sokszor a föld alatt, párszáz méterre, úgy gondolta, ma sem válik meg tőle. Nincs rá írva, hogy szénpor szagú, igaz volt ideje kiszellőzni, elfelejteni a bányát, de gyűröttsége, feketesége változatlan maradt.

Rendbe rakta magát, még az előszobai tükörbe is belenézett. Elégedett volt, úgy érezte, tényleg egy úriember áll itt, vele szemben. Fogta a lakás kulcsait és elindult az állomásra. A cserhádi lankákon most bukdácsolnak végig a felkelő nap első sugarai.

A vonat az előre kinézett időpontban befutott az állomásra. Nem voltak sokan, hová is utaznának? Már nem várja az embereket az üzem, a munkahely. Ez is eltűnt az utóbbi években. Most csak az utazik, akinek a városban van dolga, meg a Mokrány Pál féle kóborlók, de koruknál fogva ők sincsenek sokan. Felszállt a kupéba, mindenfelé, szétszórtan ültek az emberek. Olyan üres hely nem volt, ahol ő lehetett volna egyedül. Egy szőke, olyan harmincöt év körüli fiatalasszony mellé telepedett le. Sokáig nem szólt egy szót sem, a vonatra figyelt, a tájat bámulta. Szoktatta magát az utazáshoz. Elég régen ült vonaton, azt észre vette, hogy a vasút nem sokat változott, a vagonok olyanok, mint régen. Úgy ahogy tiszták, de tele van firkálva minden részük. Mokrány Pál törte meg a kettőjük közötti csendet, amikor megkérdezte a szőke nőt: - Hová tetszik utazni? - Pestre! - mondta válaszképpen, de nem mutatott valami nagy érdeklődést Mokrány Pál iránt. - Pesten lakik? - kérdezett tovább. - Igen! - A férjéhez utazik? - firszírozta a kérdéseket. - A férjem? Hová gondol, úgy nézek ki, mint egy férjes asszony? - nevetett fel a szőke nő. - Nem akartam megbántani! - mondta Mokrány Pál, és furán érezte magát. Nem akart ő semmit, csak egy kis beszélgetést, hogy teljen az idő. - A férfiakra vigyázni kell! - emelte fel figyelmeztetőleg a mutatóujját a szőke nő. - Csak nem fél tőlük? - kérdezte csodálkozva. - Sohasem féltem. Szeretem a szabadságot.

-Egyedül jobban mozoghat az ember. A férfi csak kellék az életemben! - ezt az utolsó mondatot kicsit legyintve, úgy félvállról vetette oda. Gondolta birkózzon vele az öreg, ha tud! Mokrány Pál el is gondolkodott. Az ő idejében ilyen nem volt. A nők mások voltak. Talán nem voltak ilyen szabadok, de lehet, hogy mégis? Csak ő nem vette észre?

- Különös elv ez! – szögezte le az öreg kissé csodálkozva. – Miért, talán nincs igazam? – kérdezte emelt hangon, kihívóan a szőke nő és úgy nézett Mokrány Pálra, mintha nem is erről a világról való lenne.

Mokrány Pál szótlan maradt. Olyan szótlan, mint amikor a felesége korholja otthon. Mit mondjon ennek a nőnek? Aztán az jutott az eszébe: - Kell egyáltalán valamit mondani? Ő egy ismeretlen ember, nincs közük egymáshoz, csak utastársak, akik most egy irányba vonatoznak. A szőke nő sértődött arcán szabályos időközönként átfutott a táviróoszlopok elsuhanó árnyéka. Egy rövid időre kemény csend állt közéjük. Aztán mégis a nő szólalt meg először: - Ugye nem haragszik rám? Nem akartam megbántani, hogy szólítsam? Még be sem mutatkoztam! – próbálta melegebb hangon engesztelni. – Mokrány Pál! – mondta az öreg és nyújtotta a kezét. – Veres Edit! – válaszolta, és kezét fogtak. A kézfogás akaratlanul is hosszúra sikerült. Ezt az időt Mokrány Pál különösnek érezte. Különösnek azért, mert a kéz melegségén kívül mást nem érzett. Arra gondolt, hogy valamikor ha egy ilyen korú hölgy megfogta a kezét, az már nem menekülhetett, de most minden közömbös. Úgy látszik, ez csak ábránd volt a részéről, a múlt kísértése. Közte és a hölgy között vagy negyven év korkülönbség van. Hová gondol? Ő egy öreg trotli, legfeljebb egy öregúr, ha már így nevezi magát. Érezte, nem alkalmas már semmire, még a beszélgetésre sem. A vonat tovább dőcögött, monoton kerékcattogásokkal. Olyan szünetféle ékelődött közéjük.

Mokrány Pál később elővette táskájából a szalvétába csomagolt szendvicsfélét és lassan falatozott. A szőke nő jó étvágyat kívánt, ő megköszönte, és evett tovább. Nézte a tájat, és az jutott az eszébe, hogy legalább tíz éve nem mozdult ki a falujából. Ez a tíz év hosszú idő, el sem tudja képzelni, mire elegendő. Mennyit fejlődött a világ ez idő alatt? Vagy talán nem történt semmi? Majd Pesten meglátja, mert ott húsz éve járt utoljára. A sógorával utazott a városba, szintén úgy, mint most, csak egy napra. Nagy kalandra emlékszik, a sok emberre, a nagy zajra. Meg arra, hogy a Keletiből trolival mentek a Nyugatihoz. Ezt most ő is megtalálja, ha nem változott meg azóta. Közben a vonat befutott a Keletibe. Utazótársától röviden elköszönt és a leszállás után megindult a tömeg sodrásával a kijárat felé. Kilépett a térre, körülnézett. Ismeretlen volt minden. Feltúrva a terület, egy hatalmas daru gékje fedte át a teret. A trolit kereste, egy fiatal férfi megmutatta neki, merre menjen. Nehezen, de megtalálta. Közben emberek lökdösték, úgy érezte, mindenütt útban van. Felszállt a trolira, leült és ekkor mintha beléje hasított volna: - Mit keresek én itt? Ez a kérdés nem csak úgy egyszerűen ötlött fel benne, hanem fájdalmasan. Eszébe jutott a ház, a kert, amely most olyan volt, mint egy kis oázis, ahonnan, ha egyszer hazamegy, nem vágyik ő már sehová. Jó, most megmutatja magát a világnak, megnézi maga is a világot. Ezzel aztán kész. Ez már nem változtat az ő sorsán, életén. Talán az lenne a legjobb, ha leszállna és a következő vonattal indulna is vissza. Talán délre haza is érne, az asszony akkorra mindig megfőzi az ebédet, legalább leülne vele és elfogyasztanák együtt. Hiányzott neki most a felesége, még akkor is, ha sokszor korholja, szidja, mert nem jó neki semmi, amit tesz. De most ezzel is kibékülne.

A troliról vagy négy megálló után leszállt. Mégis úgy döntött, inkább hazamegy. Várt egy darabig, aztán elindult, hogy a visszafelé vivő megállót keresse. Közben betévedt egy mellékutcába, ott vette észre a pincelejárat feletti feliratot: - Borozó! Ide bemegy, döntött. Több lépcsőn kellett lemenni. Mikor belépett a helyiségbe, nem is néztek feléje. Észre sem vették. Odalépett a pulthoz és kért egy fehér fröccsöt. Kifizette, elvette a poharat és a falnál lévő asztalra tette. Ivott belőle. A bor olyan volt, mint az otthoni parki borozóban, semmiben sem különbözött. Azt várta volna, hogy talán százhusz kilométerrel arrébb más lesz az íze. Valami mást várt. Csalódást érzett. Már a bor sem az igazi. Már semmi sem az. Rossz hangulata támadt. Megitta a fröccsöt, kért még egyet. Ezt az utóbbit csak úgy bánatában itta meg. Körülnézett. A pince füstös volt, koszos, valami áporodott szag lengte be a helyiséget. Most vette csak észre, hogy egy nagy utazásra vágyott, Mokrány úr utazására. Talán jól is indult, de aztán szertefoszlott minden. Most itt van egy pesti pince fogságában, eszébe jutott az ezerszer megunt kertje, annak kellemes, nyugtató levegője, a csendje. Haragudott magára, hogy hetvenhárom éves fejjel egy gyerekes elképzelést kergetett.

Felcaplatott a meredek lépcsőn, szerencsére hamar megtalálta a trolis megállóját és visszament a Keleti pályaudvarra. Felült a legközelebbi vonatra és arra vágyott, tiszta szívvel, hogy legyen már vége ennek az utazásnak és holnaptól kezdve, amíg csak lehet, ne változzon semmi, mert ezt a meguntnak vélt életét, ő Mokrány Pál, szereti.

MAGLÓDI IMRE

Karácsonyi lapok

Szikrázó fények

csillogó lények

gyanánt

járják

tétova táncukat.

Hófehér élet

osonó léptek

roppan

moccan

surránó káprázat.

Fagyott dérvilág

csipke jégvirág

csillám

villan

hûs-derûs ámulat.

Telihold lámpás

megannyi lármás

boldog

mosoly

ajándék áradat.

Csendülő hangok

tûlevél karok

között

törött

suttogó gondolat.

Ezüstös csillag

ölelő vággyal

angyal

szárnyal

csupán egy pillanat.

2009. 12. 21.

KOVÁCS T. ISTVÁN

Ássad Palkó, kapáld Vince!

A hajnal még épp csak derengett, mikor a legidősebb nagybátyám, mint alkalmi hentes, meg a testvérek megérkeztek a nagyapámék házához. Jöttek velük az asszonyok is, szépszavú, terebélyes alkatú ángyik, akik a nekik való munkát elvégzik majd a disznótorban.

Az alkalomra tartogatott kisüsti pálinka már ott fénylett a konyhaasztalon, egy hosszúnyakú üvegben. A férfiak felhajtották a féldecis pohár tartalmát, krákgotak egy kicsit utána. Dícsérték az ital erejét, puha krumplispogácsát haraptak rá, még egy körrel dupláztak, aztán a hentes kiadta a jelszót:

- Na, akkor menjünk!

A reggeli pálinkázás bátorságot öntött a jószággal való bírkózáshoz és kioltotta az iránta való sajnálatot. Nagyapám ment elől. Nyitotta az ólajtót. Csak hogy a malac megérezte a veszélyt, és az idegenek látványától megvadulva előrefutott, egyenesen a nagyapám szétterpesztett lábai közé, s a gazdájával a hátán kirozott az udvarra.

-Buh-buh- lihegte a jószág és körbe-körbe szaladgált, miközben nagyapó háttal ülve a rőfögő paripán, válogatott káromkodás közben kiabálta:

-Fogjátok meg, fogjátok meg!

Mire a hentes és a segédei felocsúdtak a különös látványtól, akkorra a malac is kifulladt és megállt az udvar végében, s nagyapám lehengeredett róla. A kifáradt állatot a fülénél, farkánál, hátsó lábainál megragadva levonszolták a kiskertbe. Ott kapta meg a kegyelemdöfést. Több villa szalmát gyújtottak meg rajta, mert abban az időben még nem használták a fatüzelésű perzselőgépet. Mi gyerekek meg azon versengtünk, hogy melyikünk rakja a kistüzet, amin a hosszú nyelű, kétágú villát kellett melegíteni. A leölt jószág fületövét és egyéb hajlatait azzal sütögették.

Hárman sűrögtek a levágott hízó fölött. Perzseltek, kaparókéssel húzták le róla a koromra égett szőrt, s közben kuncogtak a bajszuk alatt. Mert nagyapám még mindig mérges volt, s a fiai nem mertek nevetni a történteken. De, hogy mégis engedhessenek a nevetőizmaiknak, közben disznótori anekdotákat kezdtek mesélni. Felhozták újra a faluszerte ismert huncut gazda csínytevéseit, aki az egyik disznóvágás alkalmával előbb csak kevés pálinkát adott a segítőknek, nehogy remegjen a kezük. Bezzeg kínálta már a kimúlt jószág fölött, mielőtt a perzseléshez kezdtek volna. Méghozzá feltűnő módon, külön-külön pohárban mindegyiküknek.

Csodálkoztak is az emberek, hogy gazduram ennyire megadja a módját, pedig falun akkor csak a közös pohárból volt szokás inni egymás után, mivel a szesz úgyis fertőtleníti.

-Na, Isten éltesse Gazduramat! -köszöntötték az emberek. Jólesett a lélekmelegítő, mert igen nagy tél volt abban az évben. Éppen ezért nem is szabódtak, mikor a gazda megkérdezte:

-Na, innátok-e még?

Aztán, választ sem várva, már újabb kisüvegből töltötte meg a kiürült poharakat. A hentes és segédei pedig hálásan emelték az ajkukhoz, de a következő pillanatban mindegyiküknek elfancsalodott a képe.

Mert az a vén gazember ecetet öntött mindegyik pohárba.

-Ha-ha- ha- engedte el magát mostmár mindenki, hogy csakúgy zengett a kiskert. Mintha csak most hallanák először a faluban már sokszor körbejárt történetet, pedig ez a nevetés még mindig a nagyapám miatt volt. Őt látták maguk előtt, ahogy káromkodva üli meg a rémülve ügető malacot.

Közben fokozatosan oldódott a hangulat és az öreg is úgy látta, hogy körbe kell adnia még egy kupicával.

Közben már szép barnára sült a disznó háta, és a hentes végighasította késével a gerincét, az egyik néne meg ott állt fölötté a vizesedénnyel, hogy öntse a bátyánk keze alá, amikor a felbontott részeket kell majd kimosni.

-Ihi-hi-hi- robbant ki ismét a fiak nevetése, mikor nagyapám egy kis időre arrébb állt. Mert még mindig csak az a különös disznótóri lovaglás csiklandozta a nevetőizmaikat. Emlegették is az esetet még sokáig a családban, még az öreg holta után is.

-Hej, mikor idesapánk a malacon lovagolt!

Mikor aztán bekerültek a házba és megették a reggelire készített hagymásvért, folytatták a húsok feldolgozását. Az ebédre kisütött száraz, ropogós pecsenyét még csak a napi munkában résztvevők fogyasztották el. A lassan beboruló estében azonban már apró lámpások fénye közeledett a házunk felé, megérkeztek a vacsorára hívott rokonok, komák. A gőzölgő csigaleves és a toros káposzta mellé asztalra került az óroskancsó, s minden terítékhez a mértékletes italozóknak való decispohár. Vacsora után iddógáltak, beszélgettek, régi torokról anekdotáztak.

Felhozódott az is, hogy a régi időkben szokás volt a táncolás, még hozzá a legugratósabb csárdás, amihez valakinek a citeráján pendült a talp alá való. Mert a parasztembernek ilyenkor, meg a lakodalmakban volt módja egy kicsit vigadni. A disznótóri táncoltatás arra is szolgált, hogy az asszonyok blúza alól kipotyogjon a hurka és a kolbász, amit huncutságból rejtettek oda a fehérszemélyek. A legenda szerint az egyik disznótóros vacsorán azt kiabálta a jókedvű férfivendég;

-Ássad Palkó, kapáld Vince! Ássad Palkó, kapáld Vince!

A háziak csak nevettek a furcsa rigmuson, aminek a gazda is csak reggelre értette meg a jelentését. Mert, az a különös nótá biztatás volt az odakint ólálkodóknak, akik közben kiásták a fal tövét, s elszeleleltek az összes malacholmival.

Mire nagyapám harmadszor is fordult az „óroskancsóval”, akkorra már a nótázást is elkezdték a vendégek.

Mikor harmadszorra is abba maradt a nótázás, nagyapám ismét azt mondta:

-Na, akkor vegyük fel a poharakat! Saját termésű, sötétpiros otelló borral kínálhatta a vendégeit. Közben neki is jó kedve kerekedvén, rákezdett a maga nótájára;

Iccaka hi-hi-hol a bagoly.
Mert nem lehet néki egyébkor.
Iccaka virrad a legínynek.
Mikor ágyat vetnek szegínynek.

Mikor meg az öreg falóra este kilencet ütött, huncutkás mosollyal rákezdett arra a közismert pattogós nótára, hogy:

Eleget ettél, ittál mán,
Vigyen fene haza mán.
Félig van mán a hordó,
Nem íri mán a lopó.

Nade, akkor a legidősebb fia is előkapta a kenyereskosár mellett heverő nyújtófát és azzal vezényelte a válasznótát, miszerint:

Nem, nem, nem
Nem ,nem nem,
Nem megyünk mi innét el,
Míg a gazda, házigazda,
Bunkósbottal ki nem ver.

A nóta végének volt még olyan változata is, hogy; Míg a gazda, bunkós gazda,/ házibottal ki nem ver.

De azért mire a tízes számhoz ért az óra kismutatója, elcsendesedett a vendégsereg. A kis kézilámpásokban meggyújtották az olajmécseseket. Egy-egy jóízű nevetés még el-elcsattant. A gyerekek még civakodtak egy kicsit amiatt, hogy melyikük menjen majd elől a lámpással, aztán mindenki jó éjszakát kívánt, és a szállingózó hóesésben elindultak hazafelé.

Ahogy múltak az évek, már mind több kedves arc hiányzott az asztal mellől, akiket katonának szólított el a háborús készülődés. Talán olykor némelyik vidéki laktanyában, énekelte el velük egy-egy nótakedvelő tiszt úr azt a balladát, amit szintén az otthoni toros vacsoráknál daloltak az én öregeim:

Szépen legel a kisasszony gulyája.
A kisasszony maga sétál utána

Már messziről kiáltja a gulyásnak,
Szívem Jancsi, terítsd le a subádat.

Nem terítem én biz' le a subámat.
Itt a tilos, béhajtják a gulyámat.
Már te azzal szívem Jancsi ne gondolj.
Kiváltja azt a jó anyám, ha mondom.

De bizony, a mély átéléssel énekelt harmadik versszak arról szólt, hogy nem váltották ki azt a legényt, még a nótában sem.

Túl a Tiszán kifaragták azt a fát,
Melyikre a szegény gulyást akasztják.
Fújja a szél perkál ingit, gatyáját.
Nem nyerte el a báróné leányát.

A mi családukban még a háború után is kárhoztatták Jurcsek Bélát, aki 1942-től 1944-ig közellátási államtitkár, később a Szálasi kormányban fölművelésügyi és megbízott közellátásügyi miniszter volt, és a nevéhez fűződött a Jurcsek-féle beszoigáltatási rendszer. A nép egyszerűen csak Jurcsek rendszernek nevezte, és mindenkinek az volt a véleménye, hogy ha ő azt ki nem találja, akkor az Rákosinak sem jutott volna eszébe a háború után.

Aki az ötvenes években úgy érezte, hogy ha teljesíti a zsír, a szalonna és egyéb beszoigáltatási kötelezettségét, akkor a nyáron kénytelen lesz lekváros kenyéren húzni a kaszát. Vagy csupán uborka, meg hagyma kerül majd a tarisznyájába, de még kenyér se nagyon. A bátrabbja ezért nem kért a hatóságától vágási engedélyt, hanem még a hajnali szürkületben fejbe vágta a jószágot, hogy ne visítson, és az istállóban perzselte, bontotta fél. Ezidőtájt terjedt el a fatüzelésű perzselőgépj.

A hívatlan vendégek elől bezárták a kaput. Tartani ugyan csak egy magas, hórihorgas embertől kellett, aki még a sarki ártézikútra is úgy ment a vízért, hogy közben az udvarokba is benézett a kerítések fölött. Neki száradt a lelkén sok feljelentés, mígnem egyszer ő is feketén vágott. Csakhogy a kölcsönkenyér visszajárt. Másnap már hívták a község házára, ahol azt kérdezték tőle:

-Mi jár annak, aki nem jelenti be a disznóvágást?

-Börtön. Az anyja keservit!-vágta rá határozottan.

-Na, akkor maga is készülődjön Sándor! -ijesztettek rá, de azért megúsza annyival, hogy a teljes készletet be kellett szoloigáltatnia. Ezután viszont mindenkinek előre köszönt és többé senkit sem jelentett fel.

Bár szûkebb körben, de a nehéz évek alatt is megütlék a disznótort. Nótázni nem lehetett, mert az kihallatszott volna az utcára, pedig akkoriban nem ártott óvatosnak lenni. A jókedvet hát tréfálkozással varázsolták elő. Este fél tíz tájban például az egyik vendég kiment a tornácra, s amikor visszatért, kijelentette:

-Olyan idő van, hogy nem lehet hazamenni.

-Később a házigazda is kiment, hogy megtapasztalja mi a helyzet, és visszajövet azt mondta:

-Hát, halljátok, jöttem én már ennél rosszabb időben is haza.

A többiek nevettek, értették a célzást és akár komolyan gondolta a gazda, akár nem, vették a kabátot, s kettesével, hármassal hazaszállingóztak az esti sötétségben.

A hatvanas években már csak rossz emlék volt a beszoigáltatási rendszer.

Kéthetenként hazautazó pesti munkásként nem kellett már végigjárnom a körúti boltokat, mint az ötvenes évek elején. Vigyáznom kellett a bevásárlással, nehogy valami hatósági ember gyanút fogjon. Félkilónként minél több zsírt, néha még kenyeret is vásároltam össze, és vittem haza a szülõi házhoz, meg azoknak a szomszédoknak, akiknek a "beadás" után üres maradt a kamrájuk. Később meg már ahogy változott a helyzet, visszafelé roskadoztam a jóféle hurkával, kolbásszal, illatos tepertővel telerakott bőröndökkel. Hiába mondtam, hogy van elég az otthoni boltokban is, nem látunk szükségét, nem ért az semmit.

-Nem olyan a fiam-mondták.- Vigyed csak a hazait.

Nagyapám akkor már rég nem ült az asztalfőn. Ott voltak még a nagybátyáim, s ha kissé meg is fakult a hangjuk, próbálgatták

még a régi dallamokat. A Kisasszony gulyáját. No meg persze a Marosmenti fenyveserdőt, a régi „hallgatónótákat” lelkesen, mély átérzéssel, az együttlét édes örömeivel, mélyen nekidőlve a széktámláknak. A poharak újratöltésekor, a szünet csendjében meg-meg szólalt valamelyik deresbajszú öreg:

-Halljuk mán a fiatalok nótáját is!

Ott ültünk köztük a sógorral, a fiatalabb családtagokkal, és zavartan hallgattunk. Mi nem tudtuk velük énekelni azokat a régi, szíveket, lelkeket egymáshoz simogató szép nótákat.

Azóta már a postás sem hozza a kóstolni való, pótolhatatlan ízû házikolbászokat, a ropogós bőrû tepertőt. A szülők elköltöztek abba a világba, ahol nincsen se disznótor, se nóta, csak az örök, mély sötétség. A fiatalabb rokonok is eladták a szép, kertes, virágos szülői portákat és a falun is divattá vált társasházakba költöztek. Utoljára talán a nyolcvanas években vásároltunk közösen egy disznót a barátommal. A sógorom nevelte fel tavasztól ősziig. A disznótorra hazautaztunk. Részt vettünk a feldolgozás egész napi munkájában. Könnyelműen fogyasztottuk a finomságokat. Megettük a reggelire kisütött hagymás malacvért, a délre sütött ropogós pecsenyét. A vacsora is finom volt, de az esti társalgás megszakadt, mert bekapcsolták a televíziót. A vásárolt malacholmit a késői órákban pakoltuk be az autóba és indultunk vissza, a városba.

-Hallod-szólalt meg a komám, miközben az utat figyelve kormányozta az autót.

-Huncut ember ez a te sógorod.

-Miből gondolod?

-Szereti ugratni a tudatlan városiakat. A belső udvaron járkált a kos. Mondja a sógorod, az annyira szelíd, hogy meg lehet simogatni. Biztatott, hogy menjek oda hozzá. Én marha meg nyitom a verécét, megyek oda. Hát az a kos körbe kergetett az udvaron. Alig tudtam beszaladni a ház tornáczára. Jani meg röhögött.

Én is nevettem volna a barátom esetén, ha a gyomrom abban a pillanatban fel nem kavarodik

Félúton járhattunk már az éjszakában.

-Állj meg, állj meg!-kiáltottam hirtelen.

-Minek? -kérdezte, de azért fékezett.

-Ki akar jönni a malac.-nyögtem és rohantam az út szélére.

-Néhány kilométer után ő is úgy járt, ahogy én.

Hiába, hogy falun nőttünk fel, a gyomrunk elkényesedett és nem bírta már megemészteni a sok nehéz, zsíros étket. Muszáj volt kiadni magunkból azt, ami kikívánozott.

MÓRITZ MÁTYÁS

Pléhkoszorú

Verseit olvasva elment a kedvem,
hiszen bennük gyönyört nem sokat érzek;
egy sem marad meg az emlékezetben,
úgy elszállnak, akár az édes érzet.

Nincs bennük tudásnak kéje, -se szellem,
megérteni Önt, magam nem is töröm;
sehol a finomság, sehol a kellem,
annál inkább a hideg halálöröm.

Van jobb dolgom, -magával nem küszködöm,
és hogy tovább zaklasson: óva intem;
nem tudok átlátni a (-vak) sötét ködön,
mentségnek az Ön korát sem tekintem.

Felszabadítóan Ön rám nem hatott,
ha van esze, hát fogadja el a tényt;
volt már aki írt külön *Iszonyatot*
ilyen korban, -vagy egy *Város peremént*.

Az arcom fehér, -dült, -püffedt, és unott,
csak durvát tudok mondani, és nyerszet;
ilyen korban más egy *Panoptikumot*
alkotott, vagy egy *Csöndes, tiszta verset*.

Ön nem érzi ízét, -színét, se szagát
a költészetnek, mely belülről éget;
ilyen korban más egy *Téli éjszakát*
költött, vagy legalább egy *Holt vidéket*.

A hangja mint egy gyászdal, olyan tompa,
ezért dicséret nem jár, csak vas-dorong;
verseiben elalszik minden pompa,
talán megéri, ha homlokom borong.

Az arcomra egy szelíd mosoly rebben,
bár fél a lelkem, mint egy hulló szírom;
és bár Nekem Ön csak egy nyíl a sebben:
maradok tisztelettel: Iksz, -Ipszilon.

A Háromkirályok Heródes előtt (Ipolyság)

CSEPCSÁNYI ÉVA

Papírkorona

Papír koronát csaptak fejükre

Úgy masíroztak végig

A Margit körúton

Azt mondták

Most őket kell imádni

Egy ferences bezárta cellája ablakát

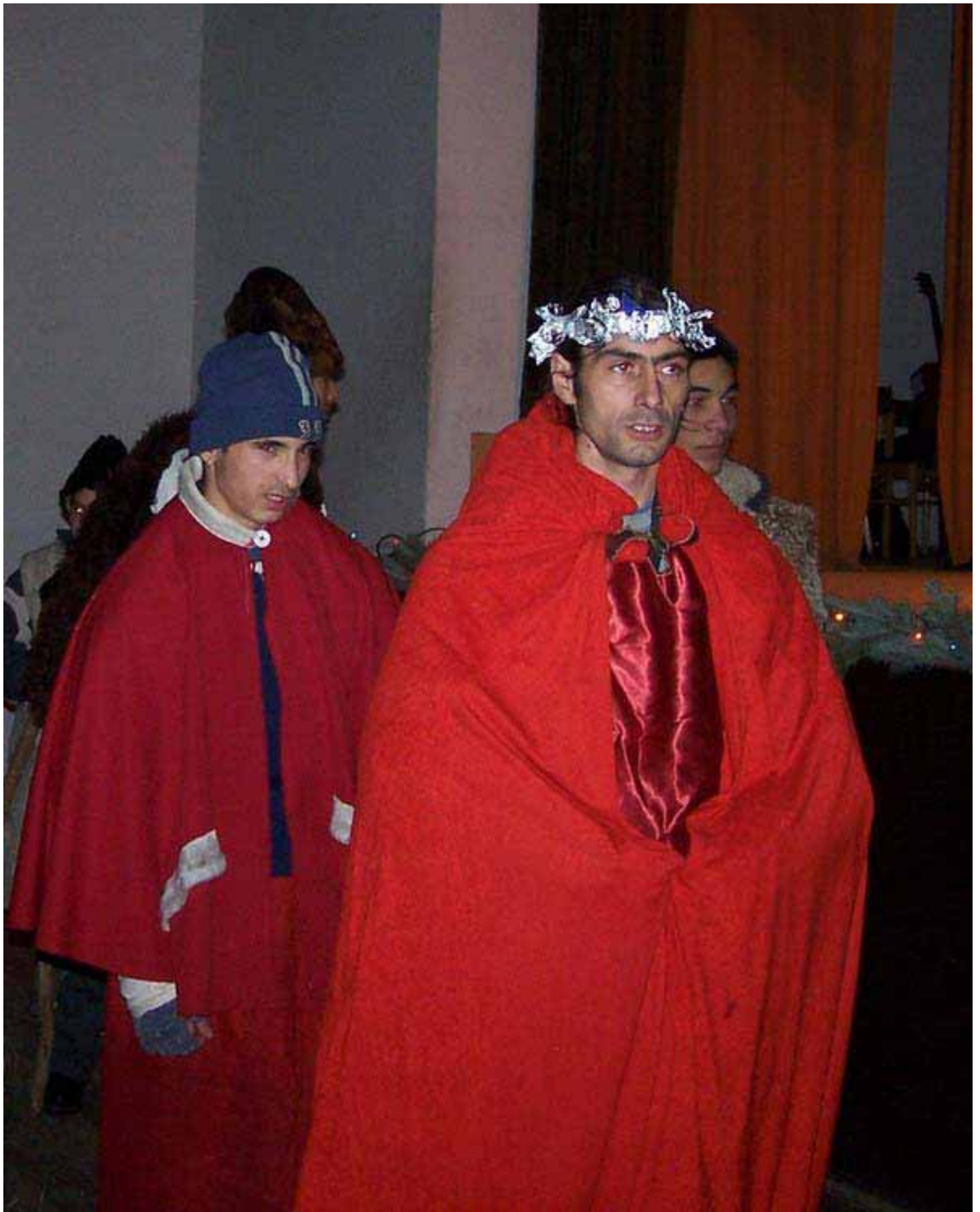
Tanácsstalanul bámultak az emberek

A villamosmegállóban valaki

földre vetette magát

És előgördültek a vörös szőnyegek

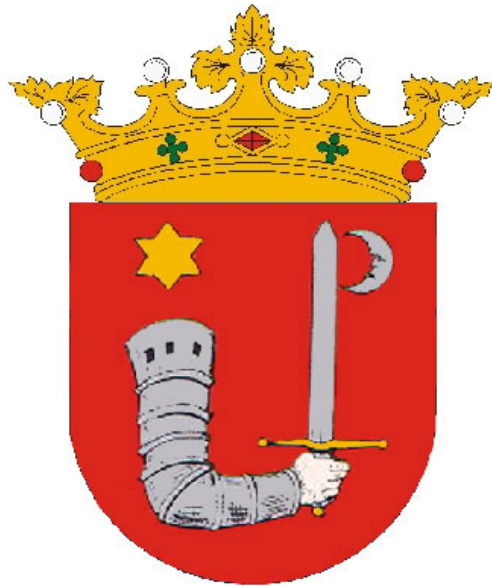
Míg a szél elfújta a papírkoronát

Heródes király és helytartója (Nagyoroszi)

VÉGH JÓZSEF

Hont történetéből

Hont címere

A Hont-Pázmány nemzetség ősei, Kézai Simon szerint Hont (Hunt) és Pázmány (Patzmann) testvérek, akik Svábföldről mint páncélos vitézek Sziciliába indultak, Géza fejedelem azonban feltartóztatta őket. Ők az első megtelepedett lovagok és nekik jutott az a megtiszteltetés, hogy Esztergomban lovaggá üssék Szent Istvánt. A nemzetséget az 1494-ig terjedő oklevelek többnyire birtokszerzése miatt említik. 1274-ben kapták Drégely földjét, amelyet 1285-ben már mint várat említenek.

A vármegyének is nevet adó, mára csendes településsé vált falu az ősidőktől fogva lakott hely volt. Korát a régészek - egyes leletek szerint - 8000 évesre becsülik. A Hont és a Pázmány nemzetség ősi fészket még Géza fejedelem idején alapították a középkorban. A Képes Krónika ugyan nem említi magát a település várát, de feltételezhető, hogy már Géza idejében fennállott. 1156-ban és 1232-ben említik a honti főesperességet, ami már a hely kétségtelen fontosságára utal. A vár első okleveles említése "Castrum de Hunt" alakban II. Endre 1219-ben kelt oklevelében történt, amikor a király megerősíti Herwint, Rudger fiát bizonyos Hont vármegyei föld birtokában, mely földet még Imre király vett ki a honti vár birtokából és adományozott Rudger comesnek. Ezt követően 1231-ben szól róla egy forrás. Egy 1246-ban kiadott oklevélben szerepel "Castrum nostri Hunth" néven, és ekkor IV. Béla király Miklós, Detre fiának, a Hont vártól felmentett Balassagyarmat földjét adta cserébe a Lipót vármegyében levő Újfalú, és Palugya birtokokért. Amikor IV. Béla 1256-ban Péter honti várjobbágnak viski részirtokáért cserébe átadta a honti várhoz tartozó Ság földjének felét, akkor a vár seregének parancsnokaként Boleszlót említik.

Hiteles okleveles említést a községről 1339-ben, Olvár határjáró levelében találunk. Ezt követően 1358-ig többször is említik, de mindig oly esetben, mikor a király egy-egy várbirtokot eladományoz. 1438-ban az az adománylevél nyújt újabb információt, mely szerint Albert király, koronáztatása emlékére, Pálóczy György esztergomi érseknek ajándékozta ezt a birtokot. Ugyanez az oklevél is még a drégelyi vár tartozékának mondja Hont földjét.

Abból, hogy 1284-ben maga Hont falu is magánbirtokká vált, arra következtethetünk, hogy ekkorra már elvesztette hadászati jelentőségét. A XIV. század második felétől kezdve többet nem is olvashatunk róla a forrásokban, bár a falu élete mindmáig folyamatos volt.

A vár emlékét a helyi hagyomány megőrizte. Területe a mai község északi szélén feküdt. Ma házakkal és épületekkel sűrűn beépített terület, a Hunyady utca környékén. Már a XX. század elején feltételezték, hogy egykoron az Ipoly árterébe benyúló félszigeten állt, s a folyó körülfolyta.. A régészeti leletek azt támasztják alá, hogy a palánkvárat a tűz pusztította el, s nem épült fel többé.

Hont vára

A településnek azonban nem ez volt az egyetlen vára. A hagyomány a Kukucska hegy, sőt a Bába-hegy tetejére is helyez egy-egy földvárat. Borovszky is említi, hogy „Hunt vezér testvére, Pázmán, a falun kívül eső Kukucska- vagy Pázmán-hegy tetejére építette a maga várát, de ennek is csak a sima alapja látható ma”. A régészek a kissé távolabbi, 430 méter magas Jelenc hegyen is felfedeztek egy várat. A lapos hegytetőt három felől lehet megközelíteni, s ezek felől védi egy-egy sánc. A sáncokon kapunyílások találhatók. A terepbejárások és feltárások során korhatározó leletek nem kerültek elő. Felfedezhető volt viszont a sáncok gerendázattal való megerősítésének nyoma, valamint a Godóvárihoz hasonló égetett vörös agyag. A leletek hiánya arra enged következtetni, hogy a földvár nem szolgált állandó lakhelyül, vagy pedig egy tulajdonképpen be nem fejezett földvárról van szó.

Látnivalók Honton

A római katolikus templom

A honti vár régészeti feltárása alkalmából kísérletet tettek az egykori ispánsági várhoz tartozó egykori templom meghatározására is. A helyi hagyomány szerint a Fájdalmas Szűzanya fölvégi kápolnája helyén állott az egykori templom. A helyi emlékezet szerint a közelben álló óvoda udvarának süllyesztésekor emberi csontokat találtak. A Drégelypalánki plébánián található Historia Domus is azt erősíti, hogy az egykori iskola – a mai óvoda – mellett állott a település régi temploma. A feljegyzések szerint 1775-ben, az új templom építésekor bontották le a régit, amelynek alapfalai még 1818-ban is látszottak. A kápolna környékét az utóbbi korokban erősen átalakították. Az itt ásott régészeti kutatóárok azonban valóban hozott a felszínre emberi csontokat. Alapos bizonyossággal feltételezhetjük tehát, hogy valóban itt állott Hont régi temploma, s körülötte a kor temetkezési szokása szerint a templomot körülvevő cinterem, azaz a templomot övező temető.

A település templomát 1332 előtt szentelték. A Honti Főesperesség első írásos említése 1156-ból maradt fenn. Főesperesét, aki már az esztergomi káptalanban székelt, 1232-től említik. László honti főesperes (1262–1274) római levelezésben Szent Eustach főesperesének nevezte magát (1264–1265), amiből arra lehet következtetni, hogy a honti egyház patrónusa Szent Eustach (Lesták) volt. Plébánosa jövedelmét 1332-ben 3 márkára becsülték, s 5 garas pápai tizedet fizetett; ugyanakkor az esztergomi káptalani honti esperese 81 márkát ad. A törökök 1552-ben elfoglalták.

A mai, barokk stílusú Mennybemenetel templomot 1776-ban Mária Terézia költségén, Batthyány érsek védnöksége alatt építették. Az egyhajós, középtornyos templom a falu széli dombon áll. A torony alatti bejárat kosáríves, záróköves kökerettel készült. Az építés évszáma a bejárat feletti ív zárókövén olvasható. Villámcsapás következtében megsérült, ezért 1814-ben helyreállították. Mai díszes tornyát is ekkor építették. Főhomlokzatát szoborfülkék, koronázópárkány díszíti. Szentélye övesen záródik, a hajó és szentélyfalak tükrökkel vannak tagolva. Keleti falához sekrestye csatlakozik. Hajója kétboltszakaszos, a hevederek párkányos pilléreként nyugszanak, csehsüvegboltozat fedi, karzatának mellvédje közepén övesen hajlik. Orgonáját 1935-ben Barakovits János építette, s 1946: az Angster gyár átépítette. Harangjai közül 55 cm átmérőjűt 1899-ben Novotny Antal, a 80 és 63 cm átmérőjűket Walser Ferenc öntötte 1923-ban. A plébániát 1922-ben alapították újra.

A templom előtti feszületet „Az Isten dicsőségére, Lőrincz József és Langmaér Örszébet emlékére emeltette Gál László és neje Lőrincz Gizella” 1933-ban.

Nepomuki Szent János szobra

Nepomuki Szent János a hidak szentje s a gyónási titok vértanúja. Legendája szerint IV. Vencel király felesége őt választotta gyóntatójául. A király meg akarta tudni, mit gyónt a felesége, mivel azonban János nem volt hajlandó megmondani, 1383-ban megkínóztatta és a Moldva folyóba dobatta. A honti szobrot Tóth Jánosné, született Majer Julianna állíttatta Isten dicsőségére.

Világháborúk emlékműve

A polgármesteri hivatal közelében álló emlékmű mind a két világháború honti áldozatainak emléket állít. Az I. világháború emlékművét 1938-ban „A hazáért elesett hős fiaink emlékére emelte Hont község közönsége”. A második világháború áldozatainak névsorát felsoroló táblát ugyanarra az emlékműre rögzítették 1993-ban.

A második világháborúnak és egyben az 56-os forradalom emlékét is őrzi az a feszület, mely ott áll a kettes számú főút mentén, Hont község Drégelypalánk felőli bejáratánál.

A Szent István emlékmű

A polgármesteri hivatal mellett, a falu központjában található az az emlékmű, mely Szent Istvánnak állít emléket. A kösziklába rögzített domborművet 2005 augusztusában avatta fel a település.

A tsitári búcsújáróhely

Ha Hont községből Drégelypalánk felé indulunk el a 2-es számú főúton, a két település közt félúton találjuk a leágazást, mely Tsitár felé vezet. A hagyomány úgy tartja, hogy egy falu lehetett itt egykoron, egészen addig, míg a tatároktól el nem pusztított.

A kegyhelyen tulajdonképpen három szent forrás fakadt egykor. Ezek vizét egy helyre gyűjtötték, s az ivómedence csapján lehet inni belőle. A forrás mellett, amely Kutyika néven vált ismertté, Németh atya közlése szerint már a török időkben egy fakereszt állt. Ehhez járt az itteni uradalom szegény juhásza vak fiával fohászkodni. Ilyenkor a gyermek szemét mindig megmosta a Kutyika vizével, mígnem a fiú egyszer csak látni kezdett. Ezután épült hálából az első kápolna, melyben elhelyezték a Magyarok Nagyasszonya-szobrot is. Ezt a pásztorfiú faragta ki, a honti asszonyok szép viseletébe öltöztetve Máriát. A kegyszobor ma is megvan.

A kegyszobor

A vak juhászfű szobra

A csitári kápolna

A mai Engesztelő Kegykápolnát 1949-ben szentelték fel, s a miséző oltár felett újra elhelyezték a kegyszobrot. A régi kápolnácska helyére egy szép lourdes-i barlang került.

A Honti szakadék

A pleisztocénkori őslénytani leleteket rejtő szakadék vagy szakadás - ahogyan a helybeliek nevezik - a községtől délnyugatra az út bal oldalán a Hont Motellel szemben található. A főútról keskeny gyalogúton jutunk a meredek falú szurdokvölgybe, ahol a vízmosás monumentalitásán és a rejtélyes völgyformán kívül mást ne keressünk, mert a leletek védettek. A védett földtani szelvények mikrofaunája jelenti a tudományos értéket. Ez a terület több millió éve őrzi a földtörténeti korok emlékeit, tengeri állatmaradványokat, egysejtűeket, rákokat, csigákat, kagylókat, korallmaradványokat, megkövesedett cápa fogakat. A parányi egysejtűek mészvázait rejtő rétegek nehezen érhetők el és megközelítésük balesetveszélyes. Hóolvadáskor és esős időben a szurdokvölgybe látogatók páratlan vízesésben gyönyörködhetnek.

Borovszkynál olvassuk „A község határában van a híres honti szakadás, a mintegy húsz méter mélységű sziklaárok, melyhez számos monda fűződik. A falu közelében sok mammoth-csontot találnak”. Ugyancsak a honti határban említi az „őskori állatmaradványokkal rakott csitári völgyet”. Pesty Frigyes Három földrajzi helyet is említi, hol „többféle vízöntés által elsodort álatok csontjaik feltaláltnak”. Ezek a Parti földi dűlő, a Babati dűlő és a Malom hegyi dűlő.

A „Szondi-alagút” rejtélye

Ha - akár még manapság is - valaki a Kámorhoz fűződő történetek felől érdeklődik Diósjenőn, vagy a környező falvakban, előbb-utóbb nyomára bukkan annak a vélekedésnek, hogy a Nógrádi várat egy titkos alagút köti össze Kámorral, amelyen át aztán tovább is eljuthattak egykoron egészen Drégely váráig. A történet minden bizonnyal onnan eredeztethető, hogy mindhárom várban van “alagút” melyekhez rejtélyes esetek fűződnek. Nógrád várát egy alkalommal erősen támadta a török, s mikor végre bevéve azt, elfoglalta az erősséget, meglepetéssel vette észre, hogy egy teremtet lélek sincs már a várban. A hagyomány szerint a várvédők Kámor felé menekültek az alagúton át. Drégely vára közelében is erősen tartja magát a történet, hogy a Szondi-alagút összeköttetésben áll a várral. A dolog szépséghibája ott van, hogy míg Nógrád és Drégely vára a török időkben élte fénykorát, addig Kámor vára már a hódoltságot megelőző időszakban elpusztult. Valami szerepe azért mégiscsak volt Kámornak ebben az időszakban is, hiszen a ma is használatos nevű Török asszony útja a közelében található. Erre vezetett egy, a török csapatok között hírt vivő asszony útja.

A Szondi alagút bejárata

A Drégelypalánk szomszédságában, a Hont-Csitári kegyhely közelében található alagút sokak fantáziáját megmozgatta. Lelkes amatőr kutatók kezdtek neki a feltárásának. A pénz, az erő azonban rendre elfogyott, s maradt tovább a rejtély. Hová vezet az alagút? Ki építette és miért? Valóban összeköttetésben állt a várral? A legenda tehát tovább él. Időről-időre sokan felkeresik a barlangot, mely valójában minden bizonnyal egy barnaszén után kutató feltáró járat lehetett.

Hont híres szülötte Gál János professzor

1928. november. 8-án született. 1956 nyarán jött vissza a Szovjetunióból, ahol kandidátusi oklevelet szerzett. 1957-ben, pályázat útján került a Soproni Erdészeti Főiskola Erdőtelepítéstani és Fásítási Tanszékre, mint tanszékvezető. Egyetemi docensként, 1957-62 között a Főiskola igazgatóhelyettese, majd igazgatója volt, 1962. augusztus 12-ei hatállyal egyetemi tanárrá, és a megalakult Erdészeti és Faipari Egyetem rektorává nevezték ki. A korszak rendkívül nívós tudományos munkájának egyik példája Gál János 1965. évi sikeres akadémiai doktori címe.

Elődjének, Dr. Majer Antalnak nyugállományba vonulása után az Erdőműveléstani, valamint az Erdőtelepítéstani Tanszékek 1986-ban Erdőműveléstani Tanszék néven egyesültek Dr. Gál János tanszékvezető irányításával.

Az 1960-as évektől a rendszerváltásig tartó időszakot az erdőművelési (erdőfelújítási, erdőnevelési, erdőtelepítési, fásítási) kutatások aranykorának nevezhetjük. Ezt bizonyítja a tanszékeken készített számos kutatási jelentés, vizsgálat, kiviteli tervdokumentáció is. A legfontosabb kutatási témák:

Dr. Gál János, Nógrád megye díszpolgára, 2001. október 11-én hunyt el.

Tóth Tibor író Hont községben született 1935. június 13-án. Vácon érettségizett, és az ELTE-n szerzett tanári diplomát. 1957-től 1995-ig a nagykorösi Arany János gimnázium tanára, igazgató-helyettese, majd igazgatója. Számos cikke, tanulmánya jelent meg módszertani folyóiratokban. Több pedagógiai szakmai és szépirodalmi önálló kötete jelent meg. Egy színdarabot is írt „Márton pap küldetése” címmel. Ennek cselekménye Drégely várának ostromakor játszódik. A szerző a közismert változattal ellentétben úgy gondolta, hogy Márton pap nem tért vissza a követsége után Alihoz. Rávette Szondyt, hogy hadd maradjon ő is a várban, s osztozzon a várvédők sorsában. A két apródot pedig István közvitézre bízták, hogy vigye őket a török vezér elé. Ily módon ő lett a ifjúkon kívül a drégelyi csata egyetlen túlélője.

Majoros István 1949-ben született Honton. Itt járt általános iskolába, majd 1968-ban a Balassi Bálint Gimnáziumban érettségizett. A szegedi József Attila Tudományegyetem történelem-francia szakán tanult. A diploma megszerzése után, 1974-ben a pedagógus pályát kóstolgatta: tanított általános iskolában, középiskolában, volt nevelőtanár. 1978-1982 között újságíróként működött. 1982-től a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem történelem szakos hallgatóit tanította. 1990-ben megvédte kandidátusi értekezését *Franciaország oroszországi politikája 1917-19-ben* címmel. 2001-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Új- és Jelenkori Történelmi Tanszékén tanít, jelenleg tanszékvezető egyetemi tanár. 2005-ben akadémiai doktori fokozatot szerzett *Franciaország a nemzetközi kapcsolatok rendszerében 1871-1940.* című értekezésével, melyet a tudományos akadémia székházában, nyilvános vitában védett meg.

Hugyag története

Hugyag címere

A honfoglalás után a magyar szállásterület gyepűje és északi átkelőhelye volt ez a vidék. A község nevét, mely a régi magyar nyelvben csillagot jelentett, először 1332-ben említi egy pápai tizedjegyzék. 1333-ban Szécsényi Tamás erdélyi vajda, majd országbíró és fivére, Péter voltak a falu birtokosai. A település a későbbi századokban mezővárosi kiváltságokkal is bírt. A hódoltság nem kerülte el Hugyagot sem. 1562-ben a török kincstári adórajstrom 30 adóköteles háztartást írt itt össze, de később a falu fokozatosan elnéptelenedett. A török utáni időkben az esztergomi érsek volt a falu földesura.

Katonai és kereskedelmi jelentőségét évszázadokig a Pest-Budát Kassával összekötő útvonal melletti fekvése és az Ipoly hídja biztosította. A legenda szerint az erre – apadáskor – átutazó II. József császár megjegyezte: "Uraim, vagy nagyobb folyót, vagy kisebb hidat!". Ugyancsak ennél a hídnál vívott véres ütközetet Görgey Artúr tábornok visszavonuló seregének utóvédje az orosz üldöző csapatokkal 1849. júliusában. 1848-ig a település magyar nemzetiségű, katolikus vallású, palóc jobbágyfalu volt.

Az I. katonai felmérés térképén

Az Ipoly hídját 1944. decemberében a németek felrobbantották, s egyelőre nem épült újjá. A trianoni békediktátum után a hugyagiak szőlőskertjei, amelyek az Ipoly jobb partján húzódó dombokon voltak, Csehszlovákia fennhatósága alá kerültek. A község lakói ezután is korlátozás nélkül járhattak át megművelni a földjeiket. A híd felrobbantása után kis fahidat ácsoltak az Ipoly fölé, azt pár évig még használhatták, de aztán az 1950-es évek elejére megszűnt ez a lehetőség.

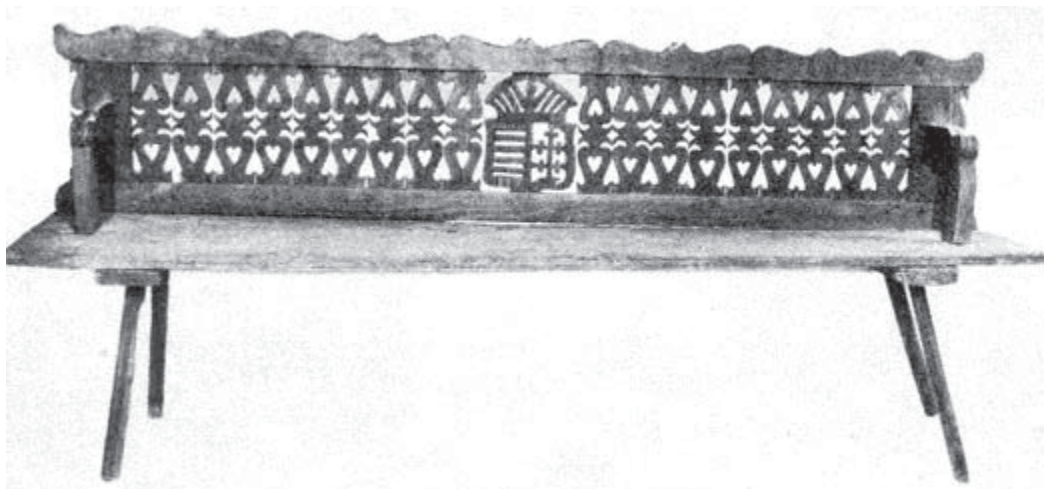
1956. december 13-án a csonka hídnál gyilkolták meg a pufajkások Hadady Rudolfot és Hargitay Lajost, a salgótarjáni acélgyári nemzetőrök két forradalmár vezetőjét. Emléküket ma kökereszt hirdeti. 1975-ben Hugyag Őrhalom "társközsége" lett, melynek nyomán számos területen elveszítette döntési lehetőségét, ami a falu fejlődését visszavetette. A település 1990-től azonban ismét önálló, saját, választott önkormányzati vezetői intézik az itt élők ügyes-bajos dolgait.

A római katolikus templom

Hugyagot először az 1332. évi pápai tizedjegyzék említette, középkori templomáról azonban csak 1688-ból van adatunk. Ekkor szentélye és sekrestyéje boltozott, hajója táblás, festett mennyezetű volt. Ebből a templomból származhat a plébániakertben 1979-ben megtalált keresztelőmedence, amely ma a plébánia udvarát díszíti. A mai templomot a régi helyén 1751-ben kezdte építtetni Csáky Miklós érsek, felszentelése a plébánia adatai szerint 1754-ben történt. Berendezése lassan készült, 1761-ben még nem volt főoltára. 1912-ben helyreállították padlózatát és a tetőt, ekkor készült az északi oldalbejárat is. A barokk stílusú templom egyhajós, előreugró középtornyos, keletelt, a toronyfalat és a homlokzat oldalmezőit egy-egy füles keretbe helyezett szemöldökpárkányos szoborfülke, a falsarkokat toszkán fejezetű lapos falpillérek díszítik. A magas torony törtvonalú, övben záródó oromfalak között áll, tört vonalú sisakja alatt órapárkány helyezkedik el. Kökeretes főbejárata a torony alatt nyílik, a hajó és a szentélyfalakat nagyméretű, szegmentíves ablakok törik át. Sekrestyéje a déli szentélyfalhoz csatlakozik. Belső terét csehsüveg boltozat fedi, mely a pillérkötegeket összekötő hevederekre támaszkodik. Karzatát két vastos pillérköteg tartja, mellvéde közepén övesen kihajlik. A sekrestye keresztboltozattal épült, főoltárát igen jó kidolgozású, barokk szobrok díszítik.

A hugyagi templom

Egy szépen faragott, áttört háttámlájú pad Hugyagról

Hugyagi hírességek

Antal János rk. Plébános Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1945. X. 23.

Gyarmati Gusztáv színész, sűgó Névváriáns Jäger Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1855. IV. 10.
Halálózási hely Szécsény Halálózás ideje 1926. IX. 29.

Herczeg Márton fafaragó népművész Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1887. IV. 13. Halálózási hely Erdőkertes Halálózás ideje 1961. IV. 14. Foglalkozás

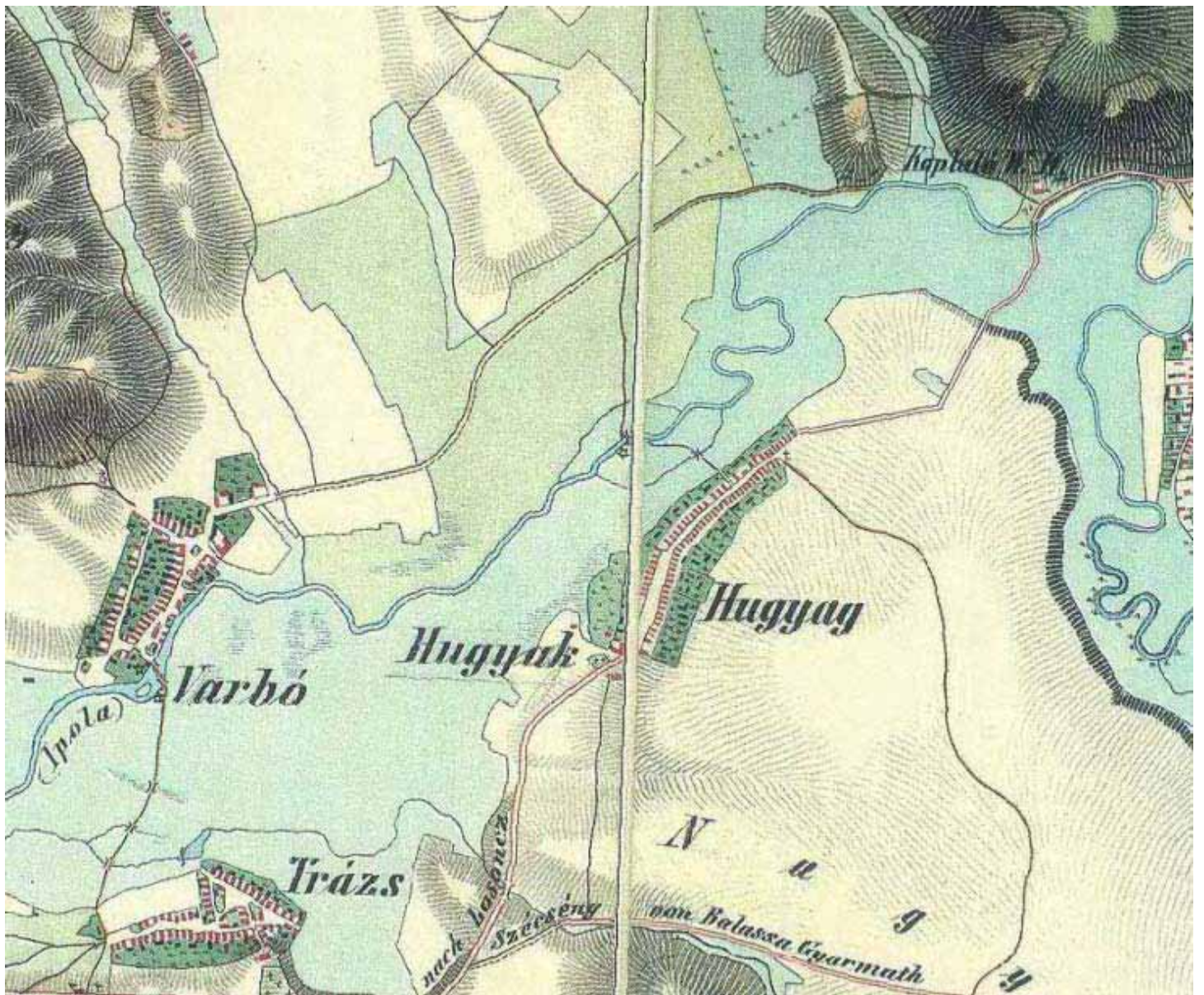
Németh József káplán Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1926. IV. 1.

Pénzes Géza festőművész, művészetpedagógus Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1949. IV. 9.

Pénzes István aneszteziológus, sebész, egyetemi tanár, intézeti igazgató Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1941. VIII. 20.

Ulmer Ernő községi képviselő, gabonakereskedő Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1884.

Zimányi Szilárd körjegyző Születési hely Hugyag, Nógrád vm. Születés ideje 1898. VII. 20.

Csonka híd maradványa

CSÁKY KÁROLY versei

Panasz helyett

Én Uram,
beteg szolgád
vagyok csak,
ki nem méltó
a szenvedésre sem.
Ki fájni tud csupán,
s kinek könnyei hullanak még
száradó szemgödréből,
de ajka nem rebeg
se hálát,
se panaszt.

Magam maradtam
kinn a pusztában,
messzire csillagaidtól.
Sehol egy sátor,
áldozatom tüzét
elfújja a szél.

Hová lennék most
nélküled Atyám?
Bűneimmel kit
terhel-
het-
nék?
Könyörgök hát
egyre esendőbbben,
mert közeledni akarok
újra hozzád
a te Fiad által.

2009. 12. 11.

Bûnbánat

És senki sem kérdi,
mért fájok,
csak szenvedésemre vár
a sok fele-
barát.

Kínjaimat lesik
résztét nélkül,
így építenek maguknak
hóéséből hegyeket,
botlásaimból golgotát,
hol hálát rebeg büszkén
fényes ajakuk,
hol megköszönik halkan
az Úrnak,
hogyan nem övék a
tövis-
korona,
hogyan kendőt sem
kell nyújtaniuk
a vérrel verejtékezőnek.

De
ledölnék egyszer
a bûnből emelt
katedrá-
li-
sok,
és kérve könyörögnek majd
a Fiúnak,
rakjon három nap alatt
újakat helyükre.

2009. 12. 13.

BALOG ISTVÁN

Mongólia – mely elvarázsol.

Beszámoló az elmúlt év őszi „10. TRIDEA Mongólia-Berkut 2009” Expedíció útjáról.

Csupa évforduló – tavaly 10. alkalommal indultam Belső-Ázsiába, valamint ötödször Mongóliába, és hogy ne álljunk meg ennyinél, utunk egyik fő célja, az Aranysas Fesztivál a Nyugat-Mongóliai *Bayan Ölgii*-ben ugyancsak tizedszer került programra.

Mielőtt elindulnánk, hogy bejárjuk a tavalyi utat, csupán egy rövid visszatekintés. Ez évben lesz húsz éve, hogy tudományos jellegű expedícióim sorát szervezni kezdtem, nagy részét Láng István akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia kutatóprofesszora fővédnöksége mellett. Közben nyolc alkalommal jutottunk a Bajkál-tóhoz, annak vidékére, Szibériába, a tavalyival együtt öt alkalommal Mongóliába, egyszer Kínába és egy-egy alkalommal itthonról gépkocsikkal (gépkocsikkal? UAZ 452-es terepjárókkal) indulva jártuk be Kazakisztánt, az Aral-tó vidékét, az Ural-hegységet, valamint látogattuk meg az Altáji Köztársaságot.

Talán nem kell ezek után bizonygatni a bennem élő mérhetetlen vonzalmat Belső-Ázsia, Mongólia, a „szerelmet” a Bajkál-tó iránt.

A korábbi utak szakmaiságát minden esetben nagy mértékben meghatározta a csapat összetétele, de az többnyire a zoológia különböző területeihez, kiemelten az ornitológiához, valamint a hidrobiológiához, vízkémiához, a néprajzhoz, a pásztorkodó, vadászó, halászó életmód tanulmányozásához kapcsolódott, kiegészítve zoológiai gyűjtő tevékenységgel.

A múlttal immár többet nem foglalkozva, rátérek az említett expedíció bemutatására, bár már most tisztában vagyok vele, hogy csupán egy-egy dolgot fogok tudni kiragadni a számtalan hatásból, impulzusból, mely bennünket ért, a rengeteg élményből, melyek az út elejétől az utolsó percig egymást követve sorakoztak, néha bizony töményen összetorlódva.

Itthonról két társam csatlakozott hozzám, és elsődleges célként ezúttal az álló és mozgóképi megörökítést fogalmaztuk meg céljaink között, természetesen igen gazdag program köré felépítve e tervünket.

Ulan Bátor-ba érve letaglózott az a változás, ami utolsó ittjártam óta, hét év alatt végbement. A levegős ázsiai, ember léptékű városból nem túlzás -világváros van születőben. Minden négyzetméter beépítve, hatalmas toronyházak, irodaházak, bankok sora, üvegpaloták, bevásárlóközpontok, világszínvonalú kínálat - a modern város ismérvei. Egyelőre azonban küszködve a hatványozottan megszorított gépkocsik tömegével, vele párhuzamosan a rossz útminőséggel.

Természetesen a ráhangolódást a Vadászati Múzeum fantasztikus gyűjteményének megtekintésével kezdtük, majd a *Gandan Kolostor*, e buddhista vallási központ következő monumentalitásával, hangulatával.

Ismerkedés a várossal, az utunk programjának egyeztetése és már jött is a nagy bevásárlás – „huszon” napra, öt főre.

Csapatunk öt főre egészült ki, társaim (Gájer György és Valkó Gyula) mellett *Batchulluun* barátom, akivel 17 éves barátság fűz össze bennünket - tartott velünk a vidéki programra, aki a tolmács, a sofőr, a vezető szerepét vállalta és ugyancsak velünk jött az ő testvére *Hurdle*, aki szintén sofőrként és a terület hihetetlen ismerőjeként vált hasznos csapattaggá.

Mindkét mongol társunk az út alatt igazi baráttá vált, önzetlenségükkel, segítőkészségükkel, melyet ez úton is köszönök.

A hatodik társunk *Batchulluun (Chuca)* Nissan Patrol terepjárója volt, mely ugyancsak jelesre vizsgázott a 4850 km-es úton.

Reménytelen vállalkozás leírni a harminc napos kint tartózkodás élményeit, történéseit, ezért nagyjából időrendi sorrendbe próbálok szemelgetni az eseményekből, a hatásokból.

Induljunk el.

Első, igazán érdekes, és meglátogatásra érdemes állomásunk volt a *Taki Rezervátum*, a *Hustayn Nuruu NR*, ahol a házi lovaink ősei lettek visszatelepítve eredeti élőhelyükre, ahonnan korábban kihaltak. Ma már békésen legelésznek a szabad ménesek a végtelen sztyeppén. Pár nappal korábban a lakásom teraszáról és Somogy megyei barátom filagóriája alól a gímszarvasok bőgésében gyönyörködtem, most pedig a *maral* szarvasok nászának hangjait hozta le a szél a hegyek sziklái közül – távcsövekkel figyeltük mozgásukat. Feltűnő volt a védett területen a mormoták magas száma, utunk során nem is találkoztunk velük máshol.

Ha valaki Mongóliába utazik, nem hagyhatja ki *Harhorin*, a régi főváros megtekintését, az *Erdene Dzu* kolostor meglátogatását, illetve olyan látványosságok felkeresését, mint az *Orhon* folyó vízése, vagy a *Horgo Terhiyn Tsagaan nuur Nemzeti Park* területe és a hozzátartozó tűzhányó. Mi is természetesen megtettük mindezt és felkapaszkodtunk a 2505 m magas vulkán peremére is. A turisták viszont nem is igen látogatnak messzebb a fővárostól, igaz így sem tudják a szebbnél szebb látnivalók töredékét sem megnézni.

Mi jóval tovább merészkedtünk ennél, hiszen az uticélunk, mint említettem, *Ölgiy* volt, *Bayan Ölgiy* megye székhelye.

Itt kell szólnom az utazásunkról. Ha valaki azt hiszi, hogy egy szuper terepjáróval utazni nem lehet gond, nagyon téved. Gondoljunk bele, hogy öt felnőtt ember és a rengeteg felszerelés, egyrészt zsúfolásig megtölti a még oly nagy autót is, melyben több mint húsz napot kell utazni reggeltől késő estig – minden nap. Utazni – de nincs út. (Bár itt hozzáteszem, hogy rohamos mértékben fejlesztik úthálózatukat is a mongolok.) Utazni pl. az *Orhon* folyó árterületén, kiöntéseinek zsombékos hepehupáin. Utazni sziklás vízmosásokon, szakadéknyi meredekségű oldalakban le és fel.

Utazni számtalan kiszáradt folyómeder kavicságyában és gyors sodrású folyón átkelve. Utazni homoksivatagban, ahol meg megállni nem szabad, mert nem garantált az újbóli elindulás.

Utazni éjszaka, keresgélve az átjárhatóságot hatalmas sziklák között, egy csupán *Hurdle* barátunk által ismert cél felé. Utazni órákig, éjfél után, és a sztyeppén forgolódva keresgélni egy végre felsejlő jurta világos foltját az éjszaka sötétjében, hogy szállásunk legyen. Utazni úgy, hogy végre felkapaszkodunk egy megépült útszakasz bitumenjére, sóhajok - nosza usgyi, de pár kilométer múlva úttorlasz és vissza kell fordulni, lekapaszkodni és zötyögni tovább. Utazni úgy, hogy egyáltalán nem tudjuk hol, s mikor hajtjuk nyugovóra fejünket, (végül egy laktanya lesz menedékünk, parancsnoki fogadással). Ezt így lehetne sorolni.

Legutóbbi beszámolómkor kevésnek találta egy kedves hallgató az előző utunkon megtett kilométert, nos ehhez most is azt tudom hozzátenni, volt olyan, hogy több órán át 10 km/órás sebességátlagot nem tudtunk produkálni az említett terepeken. Igaz a napi rekordunk 444 km volt, száguldva alkalmanként 120-as tempóban is a sivatagban. Plusz teszem hozzá, ezúttal sem a Dakaron voltunk. A szállások?

Legtöbb alkalommal un. *guanz* adott menedéket fáradt, elgémberedett testünknek. Mi is a *guanz*? Talán a betyárársáda kifejezés lenne rá a legmegfelelőbb. Lehet az jurta, de lehet épített gerenda, vagy más faház. A mongol ember rengeteget és nagy távolságokra utazik. Ide bármikor betérhet, vacsora, szállás, reggeli biztosított – igen kedvező áron. Az ne lepjen meg, ha éjszaka a hosszú priccsen, ahova bevacskoltad magad odébb tologatnak és melléd fekszenek – ők is fáradtak és ők is utaznak. A kaja, a szállás minősége? Hát?

De aludtunk sátorban, az egyik legszebb helyen a *Hubszugul-tó* partján, mely a Bajkál-tó kistestvére (területe: 2760 km²), és ettől nem messze a szabad ég alatt is kipróbáltam hálósákomat, akkor, amikor a házban lakó, alvó társaim feje mellett a műanyag palackba a tej belefagyott. Kint ez a mínusz „tizenpár” fok még orkánszerű széllel is társult időnként – egész éjszaka. De felettem a mongol égbolt ragyogott.

Mongol égbolt. A nappal szinte beláthatatlan távolságok, a mérhetetlen lépték, a horizont végtelensége, mely elvárásolja az erre befogadó utazót, éjszakára mindezt feledi, összeszűkülnek a távolságok, a valótlannul ragyogó csillagok kéznyújtásnyira kerülnek hozzánk. Ragyognak tündöklően, tisztán és hidegen, oly közel, már-már bezártsági komplexusa lehetne az embernek – fantasztikus és ugyancsak elvárásol.

Visszatérve a szállásainkra. Laktunk azért vidéki és mégvidékibb szállodákban is, igen széles skálát mutató ellátottság közepette, utunk végén talán megérdemelten egy új, fővárosi hotelben is.

Ne feledkezzünk meg róla, éltünk együtt kazak pásztor, vadászember családjával téli szállásukon, mongol pásztor családdal jurtájukban, megszálltunk több pásztor és pl. duzzasztómű alkalmazottainak jurtájában is.

Nemegyszer késő éjszaka estünk be egy-egy családhoz, teljesen ismeretlenül.

Bár tudtam, hogy nem gond, de azért kifejeztem *Chuca*-nak aggodalmamat. Ő azzal nyugtatott meg, hogy **a mongol embernek a vendég ajándék.**

Valóban mindenhol rendkívül kedvesen fogadtak, szállást adtak, elláttak étellel, itallal, sőt még ők ajándékoztak meg bennünket. (Természetesen mi erre felkészültünk és hasonlóképpen viszonztuk kedvességüket.) Ha felszámolták az ételt, legyen az akár füstölt lazacok sora, mindig nagyon minimális költséget jelentett ez számunkra.

Ha már étetről van szó! A mongol és a kazak étkezés nem túl változatos. Az alapja a hús és ehhez ehetnek még húst, (esetleg további húst), valamint a fehér étkeket, a tejtermékeket. Fűszert keveset használnak. A húst apróra vágva, levesnek főzve, sűrű tésztával tálalják. Csupán addig főzik, amíg a tészta megfő, még ha az a „borjú”, vagy „bárány” több évig is járt az anyjával, melynek a húsa társa lett a tésztának. A tejes tea elengedhetetlen.

A fagyús részek, melyek számunkra idegenek, a mongol ember legkedvesebb falatjai. A gasztronómiai élményekről, szokásokról oldalakat lehetne írni, most ezt nem teszem, csupán egy-két általunk fogyasztott specialitást említek, a teljesség igénye nélkül.

Ettünk lóhúst lóbélbe töltve, megfőzve. Ettünk kecskét felizzított kövekkel a bőrében megsütve, párolva, bőrostól elfogyasztva. Ettünk birkát főve „mindenestül” hatalmas kerek tálcáról, tetején a kecske fejével, benne vékony és vastag befonott belével és gyomrával. Ettünk jak tejének „főlet” – igazi csemegém volt. Sorolhatnám. No és természetesen ettünk magyaros halászlevet a társaim által fogott *lenok* lazacokból kazakokkal, mongolokkal, angol és német ismerősökkel – illetve szintén magyaros birkapörköltet általam elkövetve e merényleteket.

Természetesen az elmondottak a vidéki élet jellemzői, a nagyvárosokban az étkezési szokások is mások, lassan megváltoznak, illetve a kínálat biztosította lehetőségek által formálódnak. A mellett már az éttermek sokasága is csábítja a vendégeket.

Hovd nagyvároson keresztül jutottunk célállomásunkra, szokás szerint éjszaka.

Ölgiy-ben a szállodatulajdonos házaspárban, illetve a tudományos élet jeles személyeiben, Magyarországi barátom által, így áttételes kapcsolatokon keresztül találtunk barátokra.

Ideérkeztünk fő célja a 10. alkalommal megrendezésre kerülő Aranysas, vagy *berkut* (*szirti sas*) fesztivál megtekintése, megörökítése volt, mely két napig tartott.

A rendezvényt kb. kettőszáz külföldi látogató kereste fel a világ minden részéről, Ausztráliától Brazíliáig, Törökországtól Új-Zélandig, Spanyolországtól Kanadáig, Japántól Magyarorszáig.

A fesztivál programja:

Kezdődött a versenyzők gyülekezésével, felvonulásával, az ünnepélyes megnyitóval a város főterén (mindez kicsit emlékeztetett a régi kisvárosi május elsejékre). Már is elragadta az embert az ismeretlen, a kavalkád.

Délután a várostól pár kilométerre délre indult maga a verseny, amelyet megelőzött a regisztráció – az évben 81 kazak vadász nevezett szirti sasával.

Maga a verseny szigorú és hozzáértő zsűri pontozása, értékelése mellett zajlott.

Itt bizonyítani kellett az ember és állat tökéletes együttműködését, harmóniáját, ismeretét. Pl. a vadásznak egy távoli sziklafokról kellett, hogy behívja madarát a karjára, majd ugyancsak lovon ülve, illetve hosszú vonszalékon kitömött róka, *korzak* (sztyeppi róka), nyúl bőrből készített csalira kellett a szirtisasnak nagy távolságról behívva reávágnia. A nap csúcspontjaként az első napon élő rókát, míg a második nap végén élő farkast kellett a *berkut*-oknak elkapniuk, mely feladatot szintén sikerrel vették.

A verseny közben többek között lovasverseny volt gyermekeknek 26 km-es távon, illetve a legtöbb izgalmat kiváltó versengés az volt, amikor egy lenyúzott bakkecske bőrét a földről felvéve a két küzdő lóháton a bőrön fogást keresve, azzal a másikat a lováról igyekezett lehúzni. Hihetetlen férfias, kemény csata folyt a győzelemért – végül a favoritom nyert.

A két nap a kazak kézművesség remekeiből válogatható az érdeklődő a hatalmas kirakodóvásáron, vagy a gasztronómiai tapasztalatait gyarapíthatta.

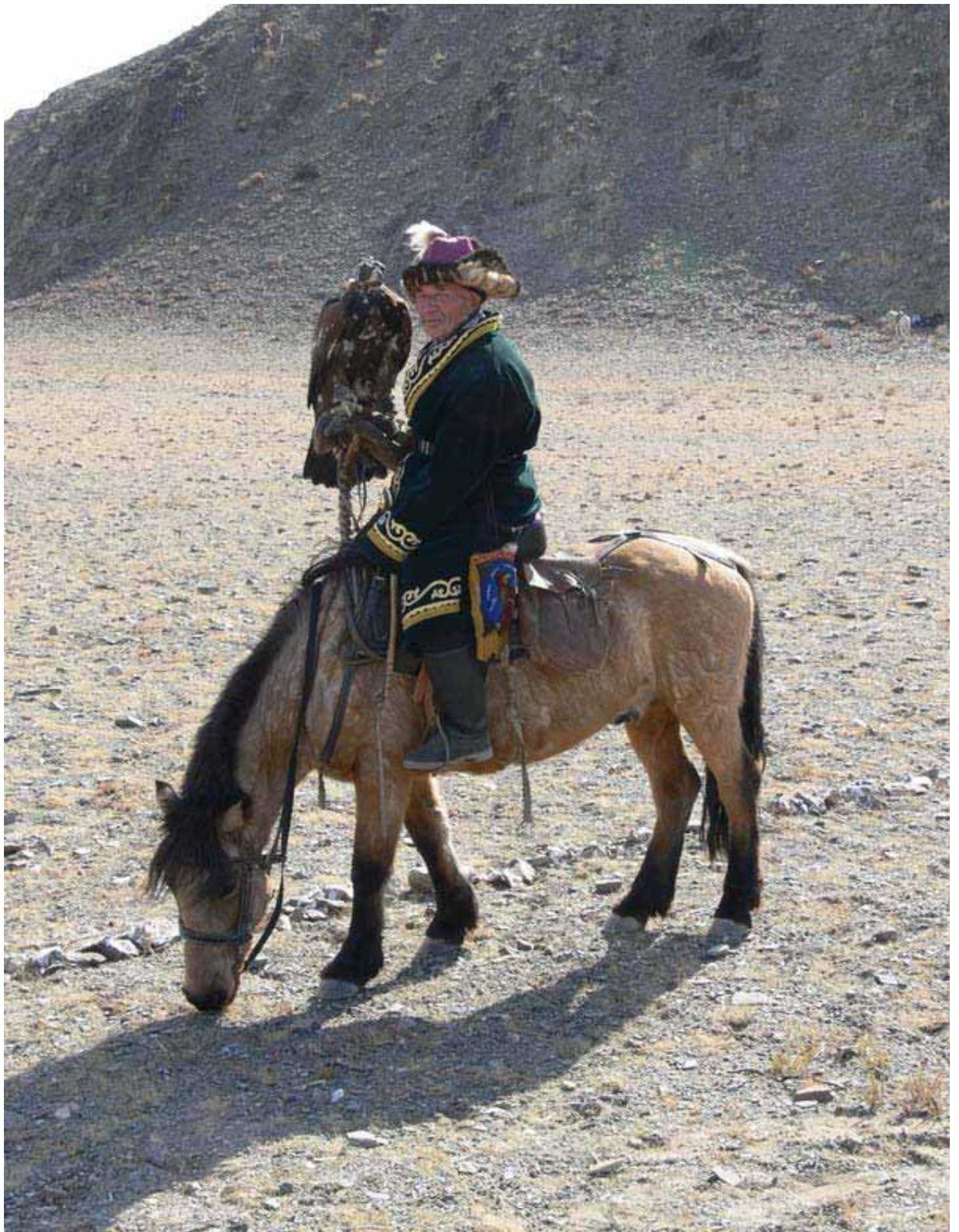
Maga a verseny eredményhirdetéssel, oklevelek és pénzjutalmak átadásával, illetve a győztesnek egy fiatal versenyló átadásával zárult, ünnepélyesen.

Itt ismerkedtünk meg későbbi kedves kazak házigazdánkkal, aki több díjat nyert már madarával. A kapott oklevelek megbecsült díszai a lakásoknak, jurtnak.

A csodálatosak a benevezett kazak emberek voltak népviseletükben, lovaikon. Büszke emberek, királyi madaraikkal. A különböző klánok, családok nagyjából azonos öltözetben, farkasban, korzakban, lóőr ruházatban, kézi hímzéssel ékített nadrágban, felsőruházatban, bagolytollal díszített prémes sapkákban. Igényes, ezüstveretes lószerszámzattal, nyergekkel, a sas ugyancsak míves kiegészítőivel. Hozzá a kazak ember napcserezett-gyûrött-kedves-barátságos arcaival – engem ez varázsolt el legjobban.

Úgy érzem, igen sok őszinte kézszerítésben, ölelésben volt részem – talán egy kicsit otthon voltam. Miután meglátogattuk kedves kazak barátunkat, az ország északi felén indultunk vissza keleti irányba, útba ejtve kisebb és nagyobb sós és édesvizû tavakat, újabb folyókat (ahol a horgászat örömeinek is hódolhattunk ismételten).

Az időjárás kegyeibe fogadott bennünket. Itthon tartottam a nem ritka korai tél beköszöntétől, vagy esetleg egy esős ősztől, mely még kellemetlenebbé, veszélyesebbé tehetné volna utunkat, sőt el is lehetetleníthette volna azt. Végig kellemes időben volt részünk, természetesen az évszakhoz és a helyhez mérten. Vidéki utunk utolsó napján mutatta meg csupán magát, hogy milyen is lehetett volna az időjárás, amikor hófergeteggel, orkánszerű széllel ránk zúdult az igazi tél. Ez Ulan Bátor felé való gyors visszavonulásra készítetett bennünket. Mely egyáltalán nem volt gyors, az Erdenet nagyvárostól szilárd burkolatú, jéggel, hóval borított út hágóin keresztül.

Mielőtt beérnénk a fővárosba, azért pár sorban a Magyarországnál közel tizenhét-szer nagyobb ország élővilágáról pár szót.

Sokakban Mongólia egyenlő a Góbi sivataggal. Nos, ugyan a Góbi sivatag 900.000 km²-es területének egy része valóban Mongólia területére esik, de a sivatag igen kis része klasszikus homoksivatag. Nagyobb hányada köves félsivatag, füves sztyepp, azon túl az ország domborzatának, fekvésének köszönhetően is az élőhelyek változatos sokaságát mutatja meg az érdeklődő, különösen az értő szemeknek.

Élővilága is igen változatos. A hatalmas választékból ismét csupán pár általam látott állatfajt ragadok ki. Természetes, hogy a leggyakrabban szem elé kerülő fajok az apró rágcsálók, a futóegerek, pockok, illetve a közeledtünkre emelt farkokkal lyukba menekülő *szuszlik*-ok, a mi ürgéink rokonai. Némely helyen igen nagy számban élnek ezen állatok, természetes, hogy szomszédságukban ott vannak a ragadozó madarak is. *Pusztai ölyvek* sokasága, *sólymok* szedik a vámot közülük. A varjúfélék képviselői városokban, természetben a piros csőrű, papagáj hangú *havasi varjak*. Az országban mindenhol jellemzően jelen vannak a *hollók*. A magasban szinte állandóan keringő, köröző nagyragadozó madarakat, illetve dögevőket fedezhetünk fel. Köztük, ha szerencsénk van, *szakállas saskeselyűk* is előfordulnak.

Több helyen a farkasok által leütött, megpocsékolt, illetve elpusztult állatok tetemein hatalmas *barátkeselyűk* veszekednek, évdnek. A vizeken *énekes hattyú* pár vezet fiataljait, *vörös ásólúd* párok ülnek a parton. Ahhoz igen nagy szerencse kell, hogy *köszáli kecské*-vel, vagy a hatalmas vadjuhhal, az *argali*-val találkozassunk – utóbbival korábban, a köszálival most találkoztunk. Az emlős ragadozók leggyakoribb, legtöbbet látott képviselője a már említett *korzak*.

Az állatvilág és életjeleinek megfigyelése is állandó élmények tárháza lehet.

Vidéken, az eldugott, szinte megközelíthetetlen, csodásan vad és érintetlen helyeken járva társaimban nem egyszer az fogalmazódott meg, hogy mily szuper lenne itt egy luxus szálloda úszómedencével, helikopterleszálló, golfpálya és hasonlók. Magam részéről drukkolok, hogy ezek a fogyasztói és civilizációs „értékek” minél később szennyezzék ezt a csodát. Tudom, nem lehet ezt a folyamatot megállítani, de olyan jó lenne egy kicsit késleltetni.

Mongólia rohamos léptekkel változik, épül – nekem a korábbi Mongólia jobban tetszett. Egyelőre lehet a fővárostól olyan messze menni, hogy időutazást tehessen az ember és valódi emberi és érintetlen táji értékeket találjon.

A fővárosban még a Természeti Múzeum és Bogd Kán Nyári Palotája várt bennünket, valamint kirándultunk a legújabb Dzsingisz-hez, egy gigantomán agyszüleményhez, a nagy vezér óriás lovas szobrához is, és pár szép természeti sziklaalakzathoz.

Véget ért a programunk. Terveink teljesültek, közel 50 Gb. állóképpi fotóanyag és 20 órányi filmanyag készült az út alatt.

Pár darabbal gyarapodott a TRIDEA Természetvédelmi Oktatóbázis zoológiai gyűjteménye is.

Utunk alatt igyekeztünk minden percet kihasználni, próbáltam terveim, elképzeléseim megvalósítani, ami Mongóliában nem egyszerû. Ha valami nem úgy sikerült, ahogy szerettem volna, *Chuca* barátom bölcselete lépett életbe: „**Isten így rajzolta!**”

Elköszönünk Mongóliától, a végtelen jégcsiszolta domboktól, a színes bércektől, a türkizkék égbolttól, a hágók *obo*-itól, a távolban feltûnõ jurták fehérjétől és a megszámlálhatatlan háziállattól, a morcos, kócos jakoktól, a tarka kecskék, a zsírfarkú birkák végtelen nyájaitól, a mongol lovak kedves méneseitől és a jó fazon tevék mélán andalgó társaságaitól,

Kedves Olvasóim, a megélt élmények könyvnyi terjedelműek, csupán ízelítőt próbáltam adni Önöknek. Egy-egy előadáson, élménybeszámolón több információ, élmény átadására van lehetőség – jöjjenek el.

Legközelebb: 2010. január 15 (péntek) 17.00 Alsópetény

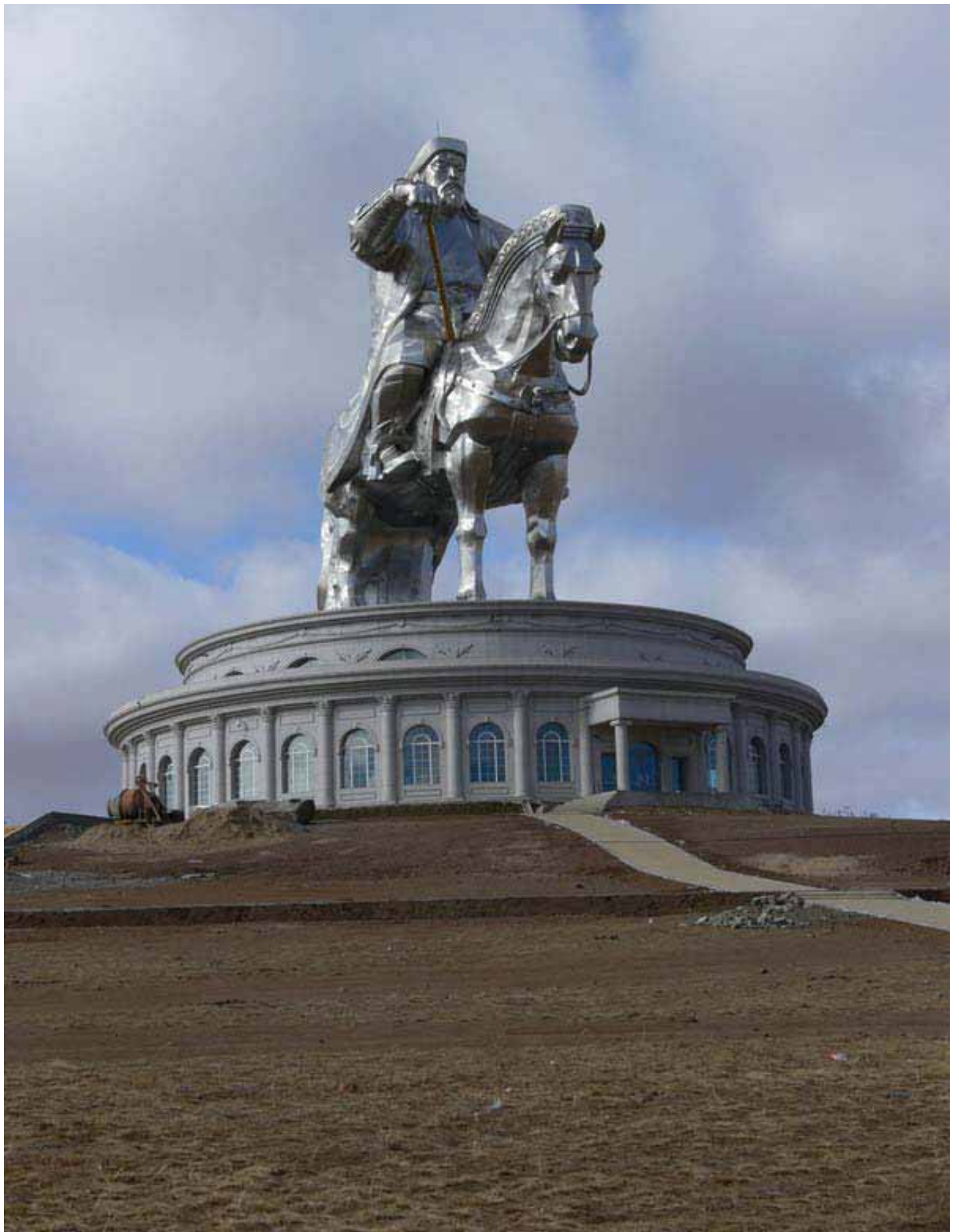
Az érdeklődőkkel tudatom, hogy készek ez évi terveink, melyhez bárki csatlakozhat. A húsz éves expedíció szervezési évforduló alkalmából 2010-ben **június 01 – július 15-ig** három két hetes etapból álló út indul a **Bajkál-tóhoz** és **Mongóliába**. Bármely két hétben, vagy hosszabb időre is résztvevője lehet az expedíciónak.

Legyen részese a csodának, vegyen részt az időutazásban - még nem késő.

VEGYEN RÉSZT EGÉSZÉN, VAGY EGY RÉSZÉN! - ÉRDEKLŐDJÖN!

BOLDOK ÚJ ESZTENDŐT, BÉKÉT ÉS BOLDOGULÁST KÍVÁNOK MINDEN KEDVES OLVASÓNAK!

B a l o g I s t v á n - expedíció vezető
a Természetismereti Rovat szerkesztője, írója

CSAPÓ LAJOS

Mû vers

(olyan mintha)

Fény zuhog rád, művi, lux világ,
Technika szülötte, elmésen kitalált,
A szemet bántó, rontó, - élesen vakít,
És nem simogat lágyan, és nem melegít.
Mert csak pótlék. Modern-kor szülötte,
És művi, és ál a világ is körötte.
Ál és álságos, - pont olyan mintha...
(a természetben ott van rá a minta!)
Azt másolja le a botor elme vakon,
Szintetikus módon, ami ott szabadon,
Egymásra épülve egymást segítve
Működik, - hisz így lettek teremtve.
És az ember, - ki része az egésznek,
(kitéve magát mindenféle vésznek)
Kiragadva onnan egyikét, másikat,
Ezekből e korban zagyva káoszt kreált.
- Szintetikus az ital, a szádban a falat,
Már művi az érzés is, az agyban a gondolat, -
S bár művi az inger, - de valódi mit okoz!
És az újabb mű, - az csak ezen fokoz.
A felbillent egyensúlyt csitítja újabb mű,
Mert az ember ostoba s könnyelmű,
Bajt, bajra halmozva, - és azt még tetézve, -
Kórra kórt, rossznyavalyákat előidézve,
Önmagára a csapásokat egyre csak méri,
Pallérozott ésszel még csak föl sem méri,
Mit tesz önmagával és a környezettel,
Tobzódik csak benne, mohó élvezettel.
S bárgyú vigyorral ül mű szemetének halmán.
- mígnem belepusztul mű világába balgán.

- És ha belepusztul, - mert ilyen e világ,
Sírján nem hervad majd el – a művirág!

Pásztorok, keljünk fel! (Ipolyság)

SZÁJBELY ZSOLT

A fagy markában

A hajnal izzó arany-színe lassan lángba borítja a tájat, s a kemény, megfagyott havon úgy csillámlik fénye, akárha megnevezhetetlen szentségben ázna e halott és kopár világ. A magasba nyújtózkodó fák lombtalan reménytelenségén csupán éhes, éjfékete madarak gubbasztanak, s kegyetlen, mozdulatlan szemükben ott lebeg a fájdalom és a lassan múlttá nemesedő csata vér-gőzös emlékezete.

A hóba fagyott harcosok viasz-színű arcain, mint förtelmes mementó, ott szunnyad a legvégső kétségbeesés, az utolsó fellángolás, mellyel életüket és hazájukat védték, s rezzentelen szemük szegletébe dermedve egy gyémánttá lett könnyecsepp nyugszik, s abban a gyémántban, mélyen elrejtve még most is lángol a hazaszeretet kanóca. A fagy, imára kulcsolt kezű, tökéletes, szomorú szobrokat alkotott, fájdalmas emlékezetét a bátorság és a gyűlölet ütközetének. Vörös szőnyegként nyugszik a vér a havon, s a jégbe száműzött, verejtéktől keménnyé fagyott, sűrű hajzatok között a megtisztulás apró hírnökei kószálnak és várják, hogy éhségüket e hős férfiak testéből csillapíthassák. Az ellenség immár messze jár e mocsokban felejtett mészárszéktől, a táj végtelenségében dühödt lódobogás, s a győzelem mindent elsöprő, barbár hangjai szállnak. Lassan följebb kúszik a Nap. Odébb, a faluban ragadt asszonyok és gyermekek közé mint téli éjeken feltámadó, dermesztő szél, bekúszik a rettenet. A gyermekek szemében tavakká nőnek a könnyecseppek, hiszen a hősök, kiktől boldog éjeken olvastak, immár halott bábokként nyugszanak a fagy markában. Az anyák magukhoz ölelik zokogó gyermekeik, s testüket helyezik páncél gyanánt eléjük, ám e páncélokat hamarosan kéjes akaratban fürdő könyörtelenség aljasítja a kocsmák mélyén rejtő szajhák szégyenéig, s a gyermekek elől vértől mocskos kardok pengéje rabolja el egy szebb és élhetőbb világ ígését...

Áldott, békés Karácsonyt! (Ipolyság)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Csendélet gázorával

csipkéz a lángvert rövidebbik oldal,
kerületén hullámok tarajt nem habzanak,
mégsem csörög szél a viharkabáton,
a kötél hurkolhatatlan,
... és minek is,
meddig menekül még előre a boldog újév
harangzúgások, és buborékok
mögé patkolt pukkanások közé

üldözése menekülés,
kérdőjel, felkiáltójel, kérdőjel, ...
hol az a rohadt kettőspont, hol, ...
bére begipszelt bokája, lúdtalpa motíválta

értelmetlen a tollak orgazmusa e cellulózon,
nem tudnak beszélni, árkaik csak a süketek
áldomásából szürcsölnek,
ízzé vagy porossá szívják szagukat

flört, flört, ...
meg ne fejtsd, még ne

orgona a zongorán, visszaásító macska
a lábai között,
ürüléke konzerválja étkét idővé e világnak,
a fény szakadt rolóvá csikosodik,
a kívül tágasabb belülről egyforma sugarakká,
rávetül a még ez is lehet,
azt le nem mossa, ... ballada

a sütőbe sem fér a feje, kopaszra kell
borotválnia, ... az áramlás ne legyen turbulens

a botlott rendező kuncog, patái szteppelnek,
az idő-gáz korreláció szoros, köbméter-forint

gázidő vasárnap, csipkeszemmé ázva

csak idő előtt ne csengessen a postás,
a gázszámla csak játék, rebetli, ha jól érti,
az isteni szikra

Mi nem azért jöttünk, hogy históriázzunk! (Hont)

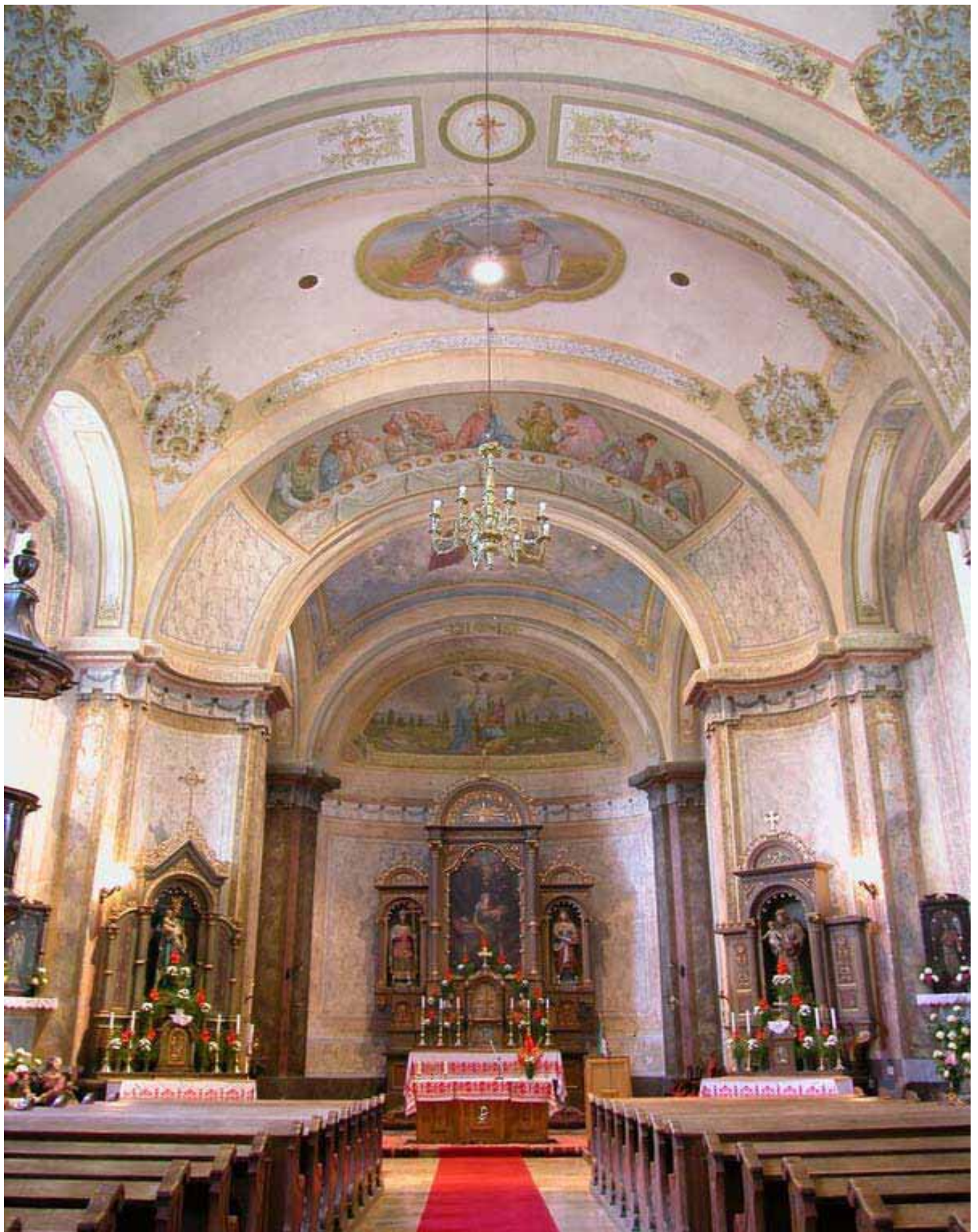
CSÁKY KÁROLY

Kemence község szakrális emlékei

A Börzsöny északnyugati lejtőinek lábánál, a Kemence-patak völgyében fekszik a hajdani Hont megye egykori székhelyeinek egyike, a hangulatos Kemence község. *1156-ban* említi először oklevél. A közepes jövedelmű falu dézsmáját ekkor az esztergomi érsek átengedte a káptalannak. Plébániája már 1397-ben létezett. (Diós, 2001:476)

A falu római katolikus temploma

A *Magyar Katolikus Lexikon* szerint a helység mai **Kisboldogasszony temploma** 1764-69 közt épült. (2001:476) Az itteni templomépítések története azonban ennél jóval régebbi. Az egyházhely múltját feldolgozó Mayer Emese írja, hogy: „**A legelső, szentistváni templom** létezéséről sajnos mára az észérveken kívül más írásos bizonyítékot fellelni nem lehet. Építésének pontos ideje ismeretlen, de bizonyítással állt már **1298-ban**“. (2006:17) A későbbi középkori, azaz **második templom** feltételezhetően az első átépítésével, illetve annak helyén épült a 15. században **gótikus stílusban**. Ez az Isten háza „*emelt helyen, egy kisebb dombon állt, a mostani plébánia felett*“. A kazettás mennyezetű templomot 1705-ben festették, szentélye felett „*gótikus záróboltozat épült magyar címeres zárókövel*“. Sekrestyéje ugyancsak bolthajtásos volt. 1708-ban tornyot építettek hozzá. Már a 17. században négy oltára állt festett szószékkel és karzattal. A 18. század elején három oltára volt „*B. Mária Virginios, Szent Felicitas és Assunta tiszteletére*“. A 19. században részben még álltak a templom falai, szentélyét pedig sokáig temetőkápolnaként használták. (Mayer, 200:17) A templom hajdani falainak egy-egy maradványa még ma is látható, melyekről Pest megye műemléki topográfiájában az alábbiakat írják: „*Ma csak a templom-kőrfalnak északi és keleti oldala áll, a déli oldalon öt darab támpillér, egy széles félköríves kapu (XVI. századi), mellette egy keskeny szemöldökgyámos, gótikus ajtó (XV. századi), feljebb régi pincebejárat*“. (Dercsényi, 1958:443) Mint fentebb említettük, a Magyar Katolikus Lexikon szerint Kemence **harmadik temploma** 1764-69 közt épült. Mayer Emese viszont egy *Historia Domusra* hivatkozva írja, hogy „*1767. Szent György havának 27. napján tették le az alapkövet*“, s az új templom építése két évet vett igénybe. „*Jellegét tekintve egy nagyobb méretű, egyhajós, homlokzati tornyos barokk templom volt*“. (2006:17) Az 1779-es *Canonica Visitatio* számol be részletesen a templom méreteiről, berendezéséről és felszereléséről. Megemlíti többek közt a mellékoltárok *Kisjézus és Szent József-képét*, a sekrestye két *Krisztus-képét*, a toronyban lévő *négy harangot*, a *szószéket*, a *gyóntatószéket* stb. Sajnos, az új templom már 1789-ben javításra szorult, 1804. Boldogasszony hó 3-án pedig a tornya is bedőlt. Erre az esti harangszó után került sor, miután a harangozó kilépett a templomból. A „*templomleszakadás*“ emlékére aztán minden év január 3-án *fagadalmi búcsút* tartottak az itteniek. Hogy a **nagytemplom helyrállítására** az 1804-es tragédia után csak *1810-1812* közt került sor, az talán azzal is magyarázható, hogy a volt megyeháza emeletén is létezett egy kápolna, ahol engedélyezett volt a szentmise tartása, s azon a helybeliek is részt vehettek. Az újabb kori templomépítésről a műemléktopográfiában azt olvassuk, hogy „*A mostani szentegyház 1810-ben építetett, s 1812-ben... consecrálta in honor. Reginae Natae Angelorum et S. Caroli Borromaei. Ekkor történhetett, hogy Kisasszonyunk képe a mellékoltárra került, helyet engedvén sz. Károly képének*...“ (Dercsényi, 1958:441) Kalácska Lászlóné helytörténész is ír az 1810-12 közötti építésről, megemlítve, hogy a mai templom **barokk stílusban** épült, **klasszicista oromzattal**. „*A belső tere meglepően tágas, magasba törő érzést kelt a belépőben. Az egyhajós templomban a behúzott támpillérek növelik a teret és javítják az akusztikát. Ezekkel a támpillérekkel három részre tagolódik a templom. A szentélyt egy félkörív zárja le. Orgonakarzata igen nagy, szószéke és padjai mives munkát mutatnak. Borromaei Szent Károly nevére szentelték fel, majd később Kisboldogasszony tiszteletére állítottak új oltárt, s így szentelték fel újból a templomot. Ezért lett a falu második búcsúja szeptember 8-a*“. (2008:15-16) A **homlokzati tornyos** templom „*finoman kidolgozott, félköríves, záróköves, eredeti barokk ajtaja felett*“ nagy, szegmentíves ablak látható. (Dercsényi, 1958:441) A homlokzati **torony** két emeletes. A második emelet négy oldalán egy-egy ablak található.

A templom belső tere (archív felv.)

A templom belseje monumentális, három boltszakaszos. Térhatása meglepő: „magasságba törő érzést kelt“. (Mayer, 2006:20) A belső teret az egyboltszakaszos **szentély** zárja le, szegmentívesen. Ablakait színes, festett üvegek díszítik. Déli oldalához tágas, bolthajtásos, háromablakú skerestye épült. Az **egyhajós** templomban az éles vonalú párkány feletti ablakok csehsüveg boltozatúak. A hajó ellenkező végén pillérpárra épített **orgonakarzat**, „lent és fent két félköríves oldalsó, és egy kosáríves árkáddal. Fent kettős párkánnyal díszített, középen kissé kidomborodó falazott mellvéd. A karzat alatt **előcsarnok**. Ennek északi oldalán kis **kápolna**, faragott, barokk keretű ajtóval, fent négy darab fehér-arany színű vázával“. (Dercsényi, 1958:442) A templom **oltárait** a műemléknyilvántartó új, műérték nélküli alkotásként tartja számon. A régi, az 1779-es Historia Domusban még nyilvántartott oltárok képei közül viszont ma is megvannak még azok a festmények, melyek „eredeti szép fehér-arany színű rokokó, fa keretben most a szentély és a hajó falán“ láthatók. (Dercsényi, 1958:442) Ezek ismeretlen festő műjainak. A **Megváltó gyermek Jézust** ábrázoló kép a hajó északi falán függ. A mester Jézust kereszttel a kezében ábrázolta, s egy földgömbön áll, körülötte angyalfejek, alatta kígyó látható. Ugyancsak a hajó falát díszíti a **Szent József-kép**. Őt egy térdeplő angyallal ábrázolták. A szentély falán látható **Borromeoi Szent Károly** nagyméretű keretezett képe. Róla az alábbiakat olvassuk az egyik, Kemencéről megjelent kis füzetben: „Az áldást osztó, felhőn trónoló szentet angyalok veszik körül. A főalakot fehér ruhában, lábánál piros bíboroskalappal ábrázolja a festmény. Eredetileg ez volt a főoltáron, amely a feltevések szerint II. József idejében egy papnövelde kápolnájából került Kemencére“. (Szabó Jánosné, 1998:6) A templom **főoltára** 20. század eleji munka. Magassága 900, szélessége 540 cm. A közepét díszítő festmény (300x186 cm) **Mária születését** ábrázolja. A 18. század körül készült, anyaga svéd vászon. 1903-ban a képet átfestették. A kép jobb oldalán **Szent István szobra** áll. A fából faragott szobor 165 cm magas. István díszes királyi palástban látható, fején koronával, jobb kezében országalmával, bal kezében nagyméretű kettős kereszttel. A bal oldali szobor **Szent Erzsébetet** ábrázolja. Kezében rózsacsokor, fején korona van; ruhája kék, palástja piros, fátyla fehér. A főoltárral harmonizáló egyik **mellékoltár** szobra 1912-ben készült. A 150 cm magas faragott faszobor **Szent Józsefet** ábrázolja, jobb karján a Kisjézussal. A másik mellékoltár 1944-ben készült a **Mennyei királynője szobrával**, melyet az *Oberbauer cégtől* rendeltek. Mária fehér ruhában, kék palástban áll, fején korona, bal kezében jogar van. Jobbján a Kisjézust tartja. A felsoroltakon kívül a templomban még több más szobor is látható. A hajóban áll például **Szent Antal gipszöntvény szobra**. Antal barna szerzetesi ruhában van, dereka kordával s egy nagyméretű rózsafüzérrel van átkötve. Jobb kezében evangéliumot tart, rajta a fehér ruhás Kisjézussal, aki egyik kezével a szent arcát, másikkal a liliomot érinti. Körülötte néhány hálatáblát is láthatunk.

A 50 cm magas, gipszöntvény **Jézus Szíve-szobrot** egy fakeretbe foglalt üveglap takarja. Adomány útján került a templomba a 105 cm-es gipsz **Szent Margit-szobor**. Margit fehér ruhában és fekete palástban áll előttünk, jobb kezében feszületet és koronát tart. A szobrot egy budapesti anya vette, akinek gyermekei Kemencére voltak nyaralásra kihelyezve. (Mayer, 2006:21) Van szobra a templomban a **Lourdes-i** és a **Fatimai Szűzanyának** is. A karzat alatt „egy lenyűgöző **korpusz** helyezkedik el oltárasztallal“. A **feltámadási faszobor** 18. századi alkotás. Mayer Emese írja, hogy „A templom különlegessége a **Szent Sír kápolna**. A karzat alatt a baloldalon képezték ki, méghozzá olyan különlegesen, hogy falait tengeri üledékből nyert kövekkel, kagylókkal rakták ki. Berendezése a XVI. századból maradt ránk.“ Itt látható az egykori főoltárt díszítő két kis **térdeplő puttó**, valamint az **adoráló angyal**. A kápolna felett látható a fából készült törből sebzett **Fájdalmas Szűz Szíve szobor**. (2006:21-22) A műemléki topográfia említi, hogy a karzaton lévő szertárban van egy **szereztes női szent szobra**, kezében halálfejjel, mellette mankóra támaszkodó koldussal. Talán a középkori templom szárnyas oltárának „szoboralakja rejlik benne“ (Dercsényi, 1958:442) A serkestyében látható egy faragott ovális fa keretben **Szent Erzsébet festménye**. A **szószék** XVI. Lajos stílusú fa alkotás. A kosár három mezőre osztott, a hangvetőn váza áll. A kő **kersztelőkút** copf alkotás, kétrészes talpazattal, ovális medencével.

A **templom festése** kapcsán olvassuk, hogy „freskói a mai napig a környék talán legszebb és legmisztikusabb templomává teszik“ a kemencei Isten házat. Ezek **Laufer Béla** pozsonyi templomfestő munkái. A szentély feletti **Szenháromság** régebbi munka, a mester ezt csupán restaurálta. Az oltár feletti félköríven lévő freskó a **Golgotán felfeszített Megváltót** ábrázolja a **Szent Asszonyokkal**. A szentély előtti homlokzatra az **Úrvacsora** képét festették. A hajó három bolthajtásán a **Szent Család**, a **Legeltesd az én nyájamat**, valamint **Jöjjetek énhozzám mindnyájan** freskók láthatók.

Szent István szobra a főoltáron (Csáky Károly felv.)

Kemence község szabdtéri szakrális kisemlékei

A Börzsöny lejtőin, illetve a az Ipolyba ömlő Kemence-patak völgyében települt hajdani megyeszékhely, a honti táj hangulatos községe monumentális templomán kívül megannyi szakrális emlékkal dicskedhet még. Hisz van e falunak is kálváriája, kápolnája, több keresztje és feszülete, sőt, köztéri szobra is.

Kápolnák

A *Kemence egyházas hely története* című kiadványban olvassuk, hogy a hajdani **vármegyházában** a tisztek és a rabok számára egy **kápolnát** is építettek. Ugyanerről a *Historia Domus*ban is írnak, az alábbiakat örökítve meg az utókor számára: „*Kemence hajdanta a megye székhelye volt. E körülménynek tulajdonítható, hogy a megyeházának második emeletén egy kisdud kápolnácska létezett, melyben egy 1775. Szent Iván hava 18. kelt pápai engedély folytán a megyei tisztek és rabok számára szentmisét szolgáltatni is szabad volt.*“ (Idézi: Mayer, 2006, 18) Feltételezik, hogy a kemencei templom tornyának rombadőlése után a helybeliek számára is itt tartották az istentiszteleteket. A megyeháza leégése után, a 19. század elején aztán a **fogadóban** alakítottak ki egy új kápolnát, s miután a templom újra felépült, a helybeliek a Fő utca mentén közadakozásból felépítették a **Fájdalmas Szűz kápolnáját**. A téglalap alakú kisméretű építményről a műemléktopográfiában is megemlékeznek (Dercsényi, 1958:443), említést téve az oltárán látható 18. század végi **Pietá-szoborról** is. A sátoztetős építmény díszes fa ajtaja mögötti oltáron látható szép Pietá-szobor fából készült népies alkotás. A Szűzanya piros ruhában, kék palástban látható, fején koronával. Jobb kezével a halott Jézus fejét tartja, ballal testét és kezét fogja. A Pietá két szélén kisebb méretű gipsz szobrok láthatók. Az egyik a Lourdes-i Szűzanyát, a másik Szent Antalt ábrázolja a Kisjézussal. Mint olvassuk: „*Ez a kápolna mindmáig szerepet játszik Kemence egyházi életében.*“ (Mayer, 2006:18) Úrnapi körmenetkor nemrégiben e helyütt állították fel a négy „sátor“ egyikét is. A temetőben is áll egy kápolna, mégpedig a **Csurja-család temetkezési kápolnája**. Ez egy díszes, zöld növényvel befuttatott fa építmény, homlokzatán faragott kereszttekkel s emberfejes ábrázolással.

Nepomuki Szent János szobra

A falu főutcájának közepén áll a 18. századi Nepomuki Szent János-szobor. Erről már az 1779-es canonica visitatio is említést tesz, megemlítve, hogy a szent szobra Huszár József házával szemben („*Ante domum Domini Josephi Huszár*“) áll. A színesre festett, puhakőből készült alkotás 1778-ból való, s bizonyára az a mester készítette, aki a közeli drégelypalánki Szentháromság-szobornak is alkotója. A szobrot egy négy lépcsőfokon álló, girlandokkal és szegletes volútákkal díszített, coph idomú pillérre helyezték. Dedikációján ezt olvassuk: „*DIVO/ Ioanni/ nepoMUEne/ honorIs/ patrono/ pII/ CLientes/ eIU/ pos Uer Unt*“. „*nepoMUKi/ s. Ianosnak/ IohIresnV/ vaLasztott/ patronos/ sanaktIsz/ teLetére/ háLaadÓhi/ VeláLLi/ tották.*“ (Dercsényi, 1958:447) A szobor festése mára megkopott, hiába olvassuk a kövön, hogy „*Ujjra festve 1933*“. János reverendában, karingben és papi palástban áll előttünk. Fedetlen feje körül csillagos glória látható, kezében nagyméretű feszületet tart. Évtizedekkel ezelőtt itt tartották a májusi litániákat is. (Licsko Istvánné)

A kemencei kálvária

A Magyar Katolikus Lexikonban nem találunk a százéves kemencei kálváriára vonatkozó adatokat. Pedig a falu feletti hegyoldalon, az ősmaradványokban is igen gazdag lajtmészke lerakódásokra épült kálvária ismert búcsújáróhelye volt az Ipoly menti katolikuságnak. 2006-ban, a centenáriumra felújított kegyhelyen Beer Miklós megyéspüspök celebrált szentmisét. A kálváriáról a községről szóló kis kiadványban is olvashatunk. Itt azt írja a szerző, hogy „*A falu északi részén, a Szőlőhegy oldalában található a Kálvária. 1910-12 között készült 14 stációval. Innen szép kilátás nyílik a községre és a szomszédos Szlovákiára, valamint a Börzsöny csúcsaira.*“ (Szabó, 2001:9) Részletesebb adatokat találunk a kálváriáról Mayer Emese kiadványában. Az építés kezdeményezője **Bodó János** káplán volt. 1906-ban az úrbéresektől kapott Nagylegelőn megkezdődtek a munkálatok: „*a Golgotára felépítik a 14 stációt, a hegy két oldalára hetet-hetet, valamint a hegy tetejére a Krisztust és a két latort ábrázoló szobrokat./.../*

A Fájdalmas kápolna 18. századi Pietája (Csáky Károly felv.)

A termésköböl épült **stációkat** bronzból készült domborművekkel ékesítették, a fülkéket pedig tengeri üledékből nyert csigaházakkal díszítették. A kálvária lábánál a hegy oldalában egy természetes üreg volt. Ebből Bodó atya **szentsírt** alakított ki. (2006:24-24) Ugyancsak Mayer Emese közli azon falvak névsorát, melyeknek lakói felajánlásokat tettek a kálvária építésére. Köztük találjuk a közeli Gyerket, Pereszlényt, Ipolyszakállost, Tésát, Szetét és Visket; Börzsönyt, Vámosmikolát, Tölgyest és Kiskeszit; Szalkát, Tesmagot, Hontot, Drégelypalánkot, Hídvéget, Nagyfalut és Kisszécsénkét.

A kálvária egyenes szárú barna keresztjei, valamint a korpusz és a két lator alakja hasonló kiképzésűek, mint az ipolysági kálváriáé. A középső, INRI-feliratos kereszt barna vaskorpusza Krisztust előre néző fejjel, a fejen töviskoronával ábrázolja. A jobb lator Jézusra tekintő alakja ezüstözött öntöttvas. A bal lator kifelé néz. A keresztet mögött egy termésköböl készült, három kereszttel díszített oltárasztal látható. Egy rajta elhelyezett fehér márványtáblán ugyancsak három kereszt van, s ez a felirat olvasható: *Kemence/ lakossága/ 1906-98*. A Szentsírbarlang oltárán himzett oltárterítő s a sírban fekvő Jézus látható. Az oltár felett kereszt áll, mellette pedig különféle szentképek vannak.

Keresztek, fészületek

A kemencei keresztek, fészületek közt egyaránt találunk fából, vasból és köből állítottakat, melyek korpuszai köből, plébából vagy öntöttvasból készültek. A **templom előtti fészület** kapcsán azt olvassuk, hogy a magas kereszt a kálváriaépítő *Bodó János* káplán nevéhez fűződik. (Mayer, 2006:25) A magas terméskőalapzaton álló INRI-feliratos barna vaskeresztet valószínűleg a 20. század elején emelték. Vaskorpusza szürke öntöttvas, rajta ugyanolyan ágyéktakaróval. Krisztus jobbra hajtott fején töviskorona látható.

Magas műköalapzaton áll a **temető központi keresztje**. Az INRI-feliratos barna fakereszt korpusza is szürke öntöttvas, Krisztus töviskoronás feje jobbra fordított. Magas fészület áll az egyik síremlék előtt is. A **sírkeresztet** egy császári huszárszázadosnak állították, sajnos dedikációja már nem olvasható. A homokkő talapzaton egy kőkereszt áll, s ez elé helyeztek újabban egy ezüstözött vaskorpuszal ellátott vaskeresztet. Itt láthatjuk még a 19. század közepén elhunyt *Andorszeghy Ferenc* plébános csúcsívben végződő **vörösmárvány sírmelekét**. A *Szpevák család sírboltja* felett egy magas **műkőkereszt** áll szürke vaskorpuszal. *Fellmayer János sírmeleke* keresztalakban végződő szürke műkő, háromkaréjos szárvégekkel. *Ditrói Csiby Lőrinc* honvédőrnagy sírján virágmintákkal és kereszttel díszített szürke **homokkő sírjel** látható.

A **Rédli-pusztai kereszt** barnára festett fából készült. Ezüstözött pléhkorpuszát félköríves bádofedél védi. A **falualsó végén álló kőkeresztet** a műemléktopográfia is jegyzi, s az 1800-as évek előtti időből származtatja. (Dercsényi, 1958: 447) Az egyenes szárú kőkereszt korpusza szépen megmunkált homokkőből készült. Krisztus előre tekintő fején töviskorona látszik.

Egy szép szürkésbarna, homokkőből emelt, egyenes szárú **útmenti kereszt** áll a falu északi részén is. A dedikáció nélküli fészület vaskorpusza öntöttvas; Krisztus előre hajtott fején töviskorona, kezén és lábán vasszögek láthatók. A bernecei határ közelében állították egykor azt a fakeresztet, melyet itt **Szokolyi-keresztnek** neveznek. A népi emlékezet szerint Szokolyi Alajos itt vette át azt a levelet, melyben gróf Berchtold közölte vele, hogy lányát hozzáadja feleségül. Ezért aztán hálából a híres olimpikon egy fészületet állított. Mások szerint Szokolyi kocsisa állította a keresztet, mert egy éjjel itt hazafelé menet megkísértette őt az ördög. A keresztet nemrég Bedros János támogatásával újították fel.

Irodalom, forrásmunkák

- BAKÁCS ISTVÁN
1943 Hont vármegye középkori egyházas helyei. Budapest
1971 Hont vármegye Mohács előtt. Budapest
- BOROVSKY SAMU, szerk.
é.n.(1906) Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecebánya sz. kir. város. Budapest
- CSÁKY KÁROLY
1985 Honti barangolások. Bratislava
1992 Isten házai és szolgái. Dunaszerdahely
2003 A Dunától a Sztinyáig. Komárom.
2004 Sándor-naptól Úrnapig. Pozsony
2005 Katalin-naptól Gergely-napig. Komárom
2008 Szent Ivántól Erzsébet-napig. Dunaszerdahely

- DERCSÉNYI DEZSŐ, szerk.
1958 Magyarország Műemléki Topográfiája V. Pest Megye Műemlékei I.
- DERCSÉNYI DEZSŐ és koll.
1959 Magyar műemlékvédelem 1949-1959. Budapest
- DINNYÉS ISTVÁN és koll.
1993 Pest megye régészeti topográfiája. Budapest
- DIÓS István, főszerk.
1993-2005 Magyar Katolikus Lexikon I-X. kötet. Budapest.
- GYÖRFFY GYÖRGY
1987 Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Budapest.
- HEGEDŰS ANDRÁS – TÓTH KRISZTINA, összeáll.
2000 Esztergomi főegyházmegye I-II. Esztergom
- HŐKE LAJOS
1866a Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájából. Magyar Sion
1866b Királykutak, csodakutak. Fővárosi Lapok 1866/183. 738-739.p.
- KALÁCSKA LÁSZLÓNÉ
2008 Kemence község történetének 850 éve. Kemence
- KISS LAJOS
1988 Földrajzi nevek etimológiai szótára 1-2. Budapest
- KOCZÓ JÓZSEF
1998 Az Alsó-Ipoly mente vallás- és egyháztörténete. Vámosmikola
1877-78 Vlastivedný slovník obcí na Slovensku I-III. Bratislava
- MAYER EMESE
2006 Kemence egyházas hely története. Budapest
- PESTY FRIGYES
1984 Kéziratos Helynévtárból. Hont vármegye és kiegészítések. Sajtó alá rendezte Bognár András.
Szentendre
- SZABÓ ERIKA
2001 Kemence. Lánivaló és az Erdei Múzeumvasút. Budapest
- SZABÓ JÁNOSNÉ
1988 Kemence. Lánivalók. Budapest

Internetes oldalak

- KEMENCE – kálvária, templom, (<http://geocaching/209.85.129.132>)
KEMENCE . Plébániakert. ([http:// mars.elte.hu/209.85.129.132](http://mars.elte.hu/209.85.129.132))
KEMENCE – A település története. (<http://kemence.hu/oldal>)

Mária, a Mennyek királynéja a templom mellékoltárán (Csáky Károly felv)

Szent Erzsébet szobra a főoltáron (Csáky Károly felv.)

18. századi Nepomuki Szent János szobor (Csáky Károly felv.)

A kemencei Kálvária (Csáky Károly felv.)

A régi kemencei templom maradványai (Csáky Károly felv.)

A mai kemencei templom (Csáky Károly felv.)

Szent Erzsébet kép a sekrestyében (Csáky Károly felv.)

LESTYÁN FERENCNÉ

Köszönöm Istenem

Köszönöm Istenem az elmúlt évet,
a sok jót, szépet, és az egészséget.
De Uram nemcsak azt köszönöm,
a sok rosszat is mi történt velem.
Te adtál erőt nekem, hogy elviseljem,
gyógyítottál betegségben, lelki mélyben,
felemeltél Uram sokszor engem.

Köszönöm Istenem az Új évet,
ami reám vár ebben az évben.
Tudom Uram, hogy Te elrendezted
utamat, hogy merre menjek.
Vezess kérlek az ösvényre,
légy velem, hogy le ne térjek.
Köszönöm Istenem, hogy vagy nekem.

Arany, tömjén, mirha (Hont)

MAKKAI LÁSZLÓ

Hepinyújír

Na, mostan kilencről tízre új nap vár, nagyon nagy. Ilyen köll.
Mindent úgy hagyjál, ahogy van, ahogy vagy! Vivát! Határ nincs.
A következő, az tán tisztább, másabb lesz.
Kivált ha már - mint a köves mezőn csalán - miránk száradt ez.
Sár, romhalmaz, harag sok maradt, s smaragd por alatt.
Pár ócska szaralak ült szegény szakadt népen tort.
Hűlt helyén dagadt, táncolt, lébecolt a gaz.
Vetett paraszt jót, éhen holt kicsikét. Hiába locsolt.
Kellett panasz, szégyenfolt. Irigység világa honolt.
Jó, volt pia, bolt bővlíja,
s bár kispolgár nem nőtt, felhőt nyalt, vitamint, sort állt, kiszolgált.
Ma végre csak vége. Fátylat most az évre! Távlatot!
Angyalszárnyon száll az újév. Majd az. Várnak ott:
fény, csúcs, szép tavasz, hajnal, álom, bál, azúr ég, virágözön, csönd, egyebek, csoda.
Én úgy (szénsavas aggyal) várom. Már ma húznék. Mindjárt költözöm veletek oda.

Profán vigasság (Hont)

HÖRÖMPŐ GERGELY

Évszakok

Elszállt a nyár, az élet. Túl hirtelen.

-És senki nem maradt velem.-

Úgy kell csinálni, mintha
minden jó lenne,
mosolyogni, hogy meg ne
háborodjon az elme.

Elszáll a tél is. Fölenged a fagy.

Kicsirázik, mi fagyban megmarad.

Tavaszelében mosolyog a Föld,

ősi mosoly világít rád,
dermedt szíved dobogni kezd,
mert az élet valahogy örök.

És mi van, hogyha mégis? Nem örök?

Örökre fed enyészet és a "rög".

Nincs feltámadás, s...reinkarnáció...

Amiket kutat a mai náció...

Az ablakon benéz a régi Krisztus...

Várlak, öcsém - mondja- a Duna-parton.

Tudod, bennem van mind a hajnal,
mind az alkony.

A bölcsőben a Jézuska (Hont)

BESZÁMOLÓ

A **Szent István –király Alapítvány az Ipoly-Mente Kultúrkörért** szervezésében, **Németh Péter Mikola** költő vezetésével idén is megrendezték élő-betlehemes játékukat december 20-án, advent 4. vasárnapján az Ipel'- Ipoly Eurorégióban a mikolai betlehemesek.

A vendéjáték **Ipolyságon** a templom előtti téren (mínusz 7 fokban) kezdődött, majd a csapat folytatta útját **Ipolynagyfaluba, Ipolyhídvégre, és Ipolynyékre**, ahol a római katolikus templomokban mutatták be felemelően szép játékukat. Az előző napi hóesés miatt szinte láthatatlan utakon gurult a három autó, hogy a 29 szereplőt eljuttassa a helyszínekre. Mindenütt nagy szeretettel, süteményekkel, teával, *Ipolynyéken* pedig a **Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség** elnökének, **Hrubík Bélának** a jóvoltából meleg ebéddel vártak bennünket.

Innen a magyarországi **Hontra** vitt az utunk, ahol ismét a katolikus templom adott helyet az örömhírhözóknak, majd **Nagyoroszi** igen nagy számú közönsége a HEMO színpadán fogadta a betlehemezöket.

Korán, sötétben indultunk és ismét sötét lett, mire szerencsésen és Isteni segítséggel hazaértünk.

Dicsőség a mennyben Istennek, köszönet a földön a szereplőknek, a vámosmikolai fiataloknak, felnőtteknek, és a nagybörzsönyi asszonykórusnak!

A Szerk.

KÖNYVBEMUTATÓ

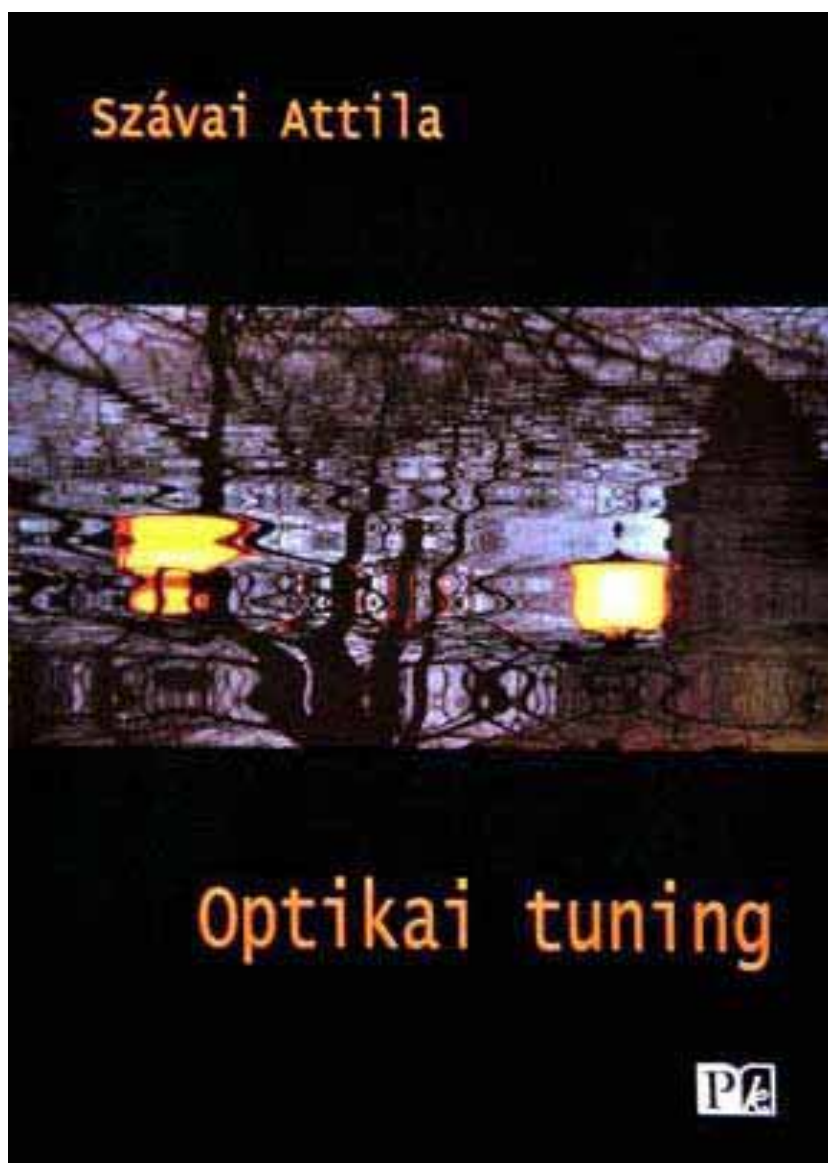
December 21.-én a Rétsági Művelődési Házban került sor Szávai Attila legújabb, a Palócföld Könyvek sorozatában megjelent, Optikai tuning című prózakötetének bemutatójára. A bemutató Kozák Simon Katalin csodálatos énekével és ifj. Majnik László gitárzenéjével kezdődött, a kötetből Szájbely Zsolt olvasott fel részleteket.

Mizser Attila, a Palócföld folyóirat főszerkesztője méltatta az író eddigi munkásságát, elmondva, hogy volt idő, amikor elképzelni sem tudta, hogy valaha Magyarországon fog könyvet bemutatni annak a fiatal írónak, akinek írásait egykor irigységgel figyelte. Szávai Attila harmadik nyomtatásban megjelenő könyve ez. A sikeres író tervei között említette, hogy továbbra is szeretne írásaival megjelenni az eddig már „bejáratott” folyóiratoknál, de fő feladatul a következő kötetének megírását állította önmaga elé.

A jó hangulatú könyvbemutatón láthattuk még Nagy Csillát, aki a kötet nyomdai előkészítését végezte, és megtisztelte jelenlétével az estet Handó Péter, a Palócföld folyóirat szerkesztője is.

A kötet megvásárolható a szerzőnél, illetve a Palócföld folyóirat szerkesztőségében megrendelhető.

A Szerk.

Pályázat a Spangár-díjra

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör
pályázatot hirdet a vers és prózairók részére.

A pályázaton korhatár és a témakör megkötése nélkül,
minden alkotó részt vehet. Az írásokat digitálisan is kérjük mellékelni.

A pályázatok terjedelme nem haladhatja meg az öt gépelt oldalt.

(Word, Times New Roman, 1,5 sortáv)

A jeligés pályázatok mellé, zárt borítékban
kérjük mellékelni a jelige feloldását. Egy jeligéhez maximum három írásmű tartozhat.

Az írásművek leadási határideje: 2010. január 15.

Cím: Spangár András Irodalmi Kör

Városi Művelődési Központ és Könyvtár

2651 Rétság, Rákóczi út 26., Pf.: 24.

A legjobbnak ítélt alkotás elnyeri a díszes kivitelű
Spangár András emléklakettet és a hozzá járó oklevelet.

Az arra érdemes írásokat megjelentetni tervezzük
a Kör 2010. évi antológiájában és a Kör honlapján is.

E havi számunk szerzői:

Balog István (Békés, 1951) Felsőpetény, kézműves,
erdei iskola vezető, "világutazó"

Csapó Lajos (Makád, 1947) Szigethalom, költő,
festőművész

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Csepcsányi Éva (Budakeszi, 1985) Budakeszi, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Lestyán Ferencné (Ipolyvece, 1960) Nógrád, költő

Maglódi Imra (Balassagyarmat, 1968)
Balassagyarmat, BV tiszthelyettes, költő

Makkai László (Budapest, 1953) Kosd, zenész, költő

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő,
nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Természetismeret:
Balog István

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

Email cím:

karaffagye@gmail.com

www.karaffagye.blogspot.com

hgev@freemail.hu

bajkalamour@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

A betlehemesek a karzat lépcsőjéről (Ipolynagyfalu)